

KULTÚRA

ROČNÍK XVII. – č. 17

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

1. OKTÓBRA 2014

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Snímka: Teodor Križka

Nie sme sami. Roj hviezd nám o tom hovorí, keď tonie v hlbínach noci. Ako horiace lode ďaleko na mori. Okamih nehybnosti. Zem s nebom, oblak s lunou v objatí. V tichej osamelosti, cez opar diaľky vykláňam sa do vábivosti tohto okamihu. Okamihu objatia a nehybnosti. Malý posun. Zdlženie. (Ako sa tiene navečer dĺžia, ako sa zvonenie nedefinovaných zvonov dĺži.) Zdržanie. A moja zdržanlivosť? Nie, nebránim sa. Skôr rezervovane, ale bez zapretia sa odovzdávam. A chvíľa hmatateľne. Azda preto tá nehybnosť. Aby som nahmatal - vo svojej úplnej pomínutelnosti - stálosť premenlivosti sveta. A toho, čo zostáva za ňou. Práve v tomto pomínutelnom okamihu ticha. Aby som pocítil, že je. Že to všetko je. A nielen to všetko, ale všetko. Je. Hlboké, orosené tóny zvonov, lipa a jej vôňa unášaná vetrom, stehlík s jeho spevom. A iní, zvinutí vo svojom spánku, sami, ale aj iní, zamotaní v labyrintoch svojich snov... A iní... Svet. A aj ty si a my sme. A sme vklbení do tejto previazanosti vecí a našej prítomnosti, nášho ľudského bývania (vanutia, odovzdania) v tomto svete, ktorým nie som, ktorým nie sme. (Každá z tých viet je zároveň otázkou.)

V dotyku nehybnosti sa súčasne, takmer nespozorovane, ale nezatajiteľne odvíja pohyb v mojom vnútri. No všetko navôkol zostalo stáť a s ne-

Zo života duše

Hľa, baránok, jeho krok znie ako kvapky dažďa...
(Paul Verlaine, Intímne liturgie)

skrotnou túžbou šepká, kričí, volá, máva... A celkom ticho, ale jasne vraví, že je. Vstupuje do viditeľna, dá sa nahmatať, podotýkať. Je. Všetko je. Všetko je, a je také iné. Vidím iné. Vidí iné mňa? Vnímam svoje hranice. Vymedzujem sa voči inému. A iné voči mne? A ešte iné, ktoré vymedzuje samo seba. Iné, v lastúre času zvinuté, a predsa bezbrehé. Vysloviteľné? Iné, to Iné, čo všetko iné predchádza? Iné ako všetko iné, to poznané? Iné za všetkým iným? Iné, ktoré nie je iné ako iné? Ktoré vymedzuje seba i každé iné, a teda aj mňa?

Okamih sa dá nahmatať, čas znie. Vyklo-nený cez okno, pohľadom preletím vzdu- chom ešte prievitným k tichej dvojici po- krútených borovic. Ich aura na dotyk od

JOZEF PAUER

aury susednej lipy. Chvíľa chvály. Svoju vďaku navliekam na štíhle ihlice borovic, ukladam do srdcových listov lipy. V privale noci čistinka, jas. Listky času skáču do ohňa. Súzvuk noci a dňa. Ozvena. Život. Premena. Žiadne pôsobenie. Chvenie. Uvoľnenie. Udive- nie. Bytie sa ubytovalo v mojom byte.

Stojím celkom znehybnený. A vo mne sa rozbehli vlny nevýslovného pohybu. No zároveň okamih sklbenosti pomínil, akoby som nebol vo svete, svet stojí oproti mne. Nie v diaľke, skôr ešte bližšie. Stále na dotyk. Ale nie priestorovo, ani časovo, skôr na dotyk pohľadu, v ktorom sa udeje viac ako iba videné, čosi nad mieru odstupu. Základný kameň vzá-

jomnej dôvery. Nie som súčasťou sveta. Ani svet, samozrejme, nie je súčasťou mňa. (Len tak môžem byť spolu so svetom.) Stojíme, zem, nebo a ja, blízko seba, a hoci aj spriaznení, ale oproti sebe. A ten čistý priestor medzi nami. Nie, priestor nie, číre otvoreno zostalo medzi nami. Odrazu mi za oknom vyrástol obrovský kvet noci. Vyplnil hlbinu i výšinu a spočinul. Okno na zrkadlo premenil. Moja tvár v ňom vlastnou tvárou vydesená. Organ Johanna Sebastiana Bacha vznešene krídlami anjelov v izbe máva: Wachet auf, ruft uns die Stimme.

Hlas chorálu ma pod oblúky večnosti postavil. Sám. Nie osamelý. Rozochvený. A predsa „odtelesnený“.

(Pokračovanie na 5. strane)

Ked' každé ráno po modlitbách chtiac-nechtiac musím siahnuť po informáciách z domáceho aj medzinárodného diania, aby som sa presvedčil, že sa pápež František nemýli, keď hovorí o začiatku Tretej svetovej vojny, nevychádzam z úžasu. Už roky si uvedomujem, že kúsok po kúsok vlastne takto pácham eutanáziu. Ničím iným sa nedá čo ako eufemisticky nazvať čítanie médií, plných špekulácií, konšpirácií, egoizmu, manipulácie, devastácie ľudskosti, nehovoriac o šliapaní po všetkom svätom, k čomu by sa mali upínať normálne, zdravé duše ľudí.

A keď vidím, ako aj jednotlivé duchovné osoby, povinné byť univerzálne v

Moje slzy

TEODOR KRÍŽKA

láske, napokon ako každý kresťan, ako každý čestný človek, radšej uprednostnia národný egoizmus, i to len časti obyvateľstva, a prizmúria oči nad zabíjaním ten inakl zmýšľajúcej časti jednotného celku, zráža ma to v slzách na kolena. Nech mi je odpustené, nerozumiem, nechápem. Aj tentoraz ako vždy v minulosti a ako aj kedykoľvek v budúcnosti vyhnem sa zosobneniu, lebo nechcem viniť človeka - zraňuje ma egoizmus, ktorý si nás, každého iným spôsobom, používa ako nástroj zlého.

Na Ukrajine vládla a súkromné ozbrojené bandy, platené oligarchami, ktorí si podelili štát, zabíjajú nielen povstalcov, ktorí im kladú odpor, ale úplne nevinné, pasívne obyvateľstvo. To všetko za účasti, ba priam stimulovania takzvaného vyspelého sveta. Veď čo iné spôsobilo občiansku vojnu na Ukrajine ako sponzorstvo neuveriteľne zaslepeného nacionalizmu, ktorý vo svojej opitosti degeneruje na šovinizmus a rusofóbiu...

Hovorím to už niekoľkokrát, a zopakujem to znova a znova, treba si dávať pozor na hranicu, za ktorou sa čistota a svätosť môžu stať svojim opakom. Nemôže bojovať jeden a ten istý Kristus sám so sebou. Nemôže dať požehnanie takému zápasu, ktorý ospravedľuje porušovanie Božieho imperatívu. Nezabíjaj! akýmkoľvek politickým motívom, vymyslenými tou či onou skupinou ľudí. A už vonkoncom nesvedčí celý našej západnej civilizácii, že sa stotožňujeme s krviprelieváním, ktoré nie je ničím iným ako zápasom o moc, nie o hodnoty. Je to totiž ostatný pokus USA pritiahnúť k sebe západoeurópske štáty a zaviazat' ich odberom energií spoza oceánu, a Ukrajina je iba priepasť v spolupráci medzi EÚ a Ruskom.

Zahynuli už desaťtisíce ľudí a naše svedomie mlčí.

A ešte jedna vec ma veľmi trápi. Rok čo rok vstupujú do kazašskej Astany predstavitelia svetových náboženstiev, aby rokovali o vzájomnej znášanlivosti. Ani pri najväčšej naivite si neviem predstaviť, že nikto z nich nevníma, do akej budovy vtedy vstupuje. A nielen budova, i celé centrum hlavného mesta Kazachstanu je postavené ako slobodomurársky, okultný chrám. Ak nám prekáža najväčšia choroba tohto veku - relativizmus, ktorého dieťaťom je následne skepsa, tak prečo my sami dávame takéto príklady relativizmu?

Poriadok sveta sa rúca, lebo sa rúca duchovná stavba človeka. Viem, že tento proces nemá nik z nás jednotlivcov silu zastaviť. No jedno máme všetci: povinnosť o tom hovoriť. Nevolám súdiť ľudí! Som proti akýmkoľvek revolúciám okrem tej jedinej - revolúcií ako metanoji. Človeku premene-nému, človeku, ktorý sa otvorí Bohu, nemôže pripadať dôležitejší strach ako povinnosť poukázat' na šialenstvo doby. Je málo poukázat', že tak to má byť. Ak to tak má byť, tak to tak bude. No to nás nezabavuje zodpovednosti.

Pokoj vo svete

V súčasnosti sme svedkami mnohých vojenských ohnísk a konfliktov po celom svete. Nikto si nemôže povedať ani v našej krajine, že sa ho to netýka. Pri dnešnom stave výzbroje sme ohrození všetci.

Vojnový konflikt na Ukrajine je v našej susednej krajine. Dnešné „obranné“ skupiny sú rozlične prepojené, na vojnu sú pripravené, veď celé generácie mužov absolvovali povinne dvojiročnú vojenskú službu a na vojnu sa pripravovali. Je iste veľmi dôležité, aby tí, ktorí majú moc, predstavitelia štátov a nadnárodných spoločenstiev, vykonali všetky kroky a podnikali maximálne úsilie, aby sa mierovými riešeniami vojne zabránilo a vojnové ohniská sa podarilo uhasiť. Sme svedkami toho, že to nie je vôbec jednoduché.

Vojna prichádza tam, kde je veľká nenávisť, ktorú plodí hriech a hriešny, amorálny život. Ten sa naakumuluje tam, kde sa spochybnia základné pravidlá pre život, tam, kde ubudne a celkom sa vytratí láska. Bez lásky je život nemožný. A tak mnohí zničia seba a niektorí ničia i svoje okolie, do ktorého prenášajú konflikty a násilie.

O mieri nestačí rozprávať. Ten sa vytvára všade tam, kde človek uplatňuje Boží zákon, kde svojim konaním vnáša do medziľudských vzťahov porozumenie, úctu, službu, ohotu, pravdu, lásku... Výchova k mieru sa začína v rodine a v malých spoločenstvách. Rozpad rodiny je vlastne vojna v malom, i keď sa konflikt nedotýka celej spoločnosti, prináša nepokoj do srdca mnohých a títo ho prenášajú a šíria do svojho okolia. Tak mnohí nesú negatívne dôsledky rozpadu rodiny, ktoré nie je celkom možné napraviť a teda je chybou ich bagatelizovať.

K mieru treba vychovávať. V rodinách, školách, v spoločenstvách, obciach národov i štátoch. Máme príklad Jána XXIII., ktorý vydal encykliku Pacem in Terris, ktorá bola, aspoň jej názov, v našich krajinách zneužitá na tzv. mierovú iniciatívu kňazov, no jej skutočným cieľom bolo ich odvrátenie od práce na šírení Kristovho pokoja a vnesenie nejednoty a rozbrojov medzi nich. Pavol VI. aj Ján Pavol II. každoročne vydávajú heslo a posolstvo k 1. januáru ako k svetovému dňu mieru, ale aj svojimi aktivitami a zjednocujúcim postojom prispievali k svetovému mieru a k veľkým konfliktom, ktoré svet v rokoch ich pontifikátu ohrozovali sa podarilo predísť a zabrániť.

Konflikty sa rodia v srdciach jednotlivcov a odtiaľ sa šíria ďalej. Nie je možné sa im celkom vyhnúť. Evanjelium nás usmerňuje ako im predchádzať i ako ich riešiť. Nevie si ani dobre predstaviť inú cestu k svetovému mieru, ako cestu života podľa Božieho Zákona a evanjelia a výchovy k nej. A predsa sme svedkami veľkého odkresťančovania, počnúc tými najmenšími, ktorých Ježiš osobitne pozýva k sebe, cez rodiny, cez spochybňovanie kresťanskej morálky až po odkresťančova-

nie celých národov kedysi kresťanských v Európe a vo svete. Nie až tak dávno kresťanská Európa je dnes minulosťou.

Nie je možné spochybňovať kresťanskú morálku a zároveň robiť mierové vyhlásenia a bojovať za mier. Anjeli nad Betlehemom spievali „Sláva Bohu na výsostiach a na Zemi pokoj ľuďom dobrej vôle“. Ak budeme vzdávať celým svojim životom a postojmi Bohu slávu, ak prijmem Božie pravidlá pre život, ak budem plniť Božiu vôľu, bude pokoj i na Zemi. Evanjelium pozýva na cestu lásky, ktorá každý nepokoj odmieta.

Dnes ľudstvo nie je ohrozené len otvorenými bojmi a zbraňami na vojenských barikádach. Dnešné moderné prostriedky ničenia a smrti majú oveľa širší dosah a nielen cez tie zbrane hromadného ničenia. Treba pripočítať aj antikoncepciu a zvlášť tú propotrátovú, umelé prerušenie tehotenstva, ktoré je možné vykonať dnes i tabletkou, i eutanáziou. Tieto ohrozenia sa dotýkajú kaž-

dého z nás, a nedá sa im zabrániť žiadnymi technickými či inými prostriedkami, len zodpovedným životom podľa kresťanskej morálky. Tu sa mi zdajú málo účinné pochodové či petičné iniciatívy, billboardy, deklarácie, ale rozhodujúci a potrebný je zodpovedný kresťanský život a výchova k nemu. Otázkou je, ako ju dosiahnuť vo svete plnom klamstva, podvodu, kde je egoizmus podporovaný a programovaný masmédiami. Ako v dnešnom svete moderných médií a dostupnosti všetkých informácií v reálnom čase obstať a nezlyhať, keď sa nie je možné spofahnúť a brať vážne slová mocných sveta a často ani na slová tých, medzi ktorými denne žijeme.

Rovnako ako nie je možné tolerovať a schvaľovať vojnu, tak nie je možné tolerovať a schvaľovať ani hriech. Účinnou cestou je za mier sa modliť, k mieru viesť a vychovávať, mať čisté srdce ochotné k službe k Bohu, i bratom a sestrami.

LUDOVIT KOŠÍK

Nemôžeme mlčať a žiadame otvorenú diskusiu

Už niekoľko týždňov vedú slovenské tlačové médiá zahraničných vlastníkov surovú kampaň proti historikovi Martinovi Lackovi. Začiatkom júla bez overenia si pravej skutočnosti šírili nepravdivé informácie, že pomáhal zostaviť údajne extrémistické a ľudácke internetové stránky. V článkoch sa mu pripisovali tvrdenia, ktoré nikdy nevyšlo ani nenapísal. Útoky na jeho osobu sa vystupňovali koncom augusta predovšetkým v súvislosti s prípravou a vysielaním dokumentárneho filmu „Povstanie, Slovensko 1939 - 1945“ na druhom programe, na ktorého tvorbe Martin Lacko spolupracoval. Scenár dokumentu vychádzal predovšetkým z jeho knihy venovanej povstaniu. Dobre organizovanej a špinavej žurnalistickej kampani tentoraz podali pomocnú ruku traja historici - Dušan Kováč, Katarína Zavacká a Stanislav Mičev. Film jednohlasne odsúdili a dokonca ostro kritizovali RTVS za ochotu ho odvyselať. Doposiaľ sme od menovaných nezaznamenali žiadne výhrady, či už vo forme recenzie alebo odbornej polemiky s dielami Martina Lacka. To neprekážalo Dušanovi Kováčovi konštatovať, že vo filme je neuveriteľné množstvo faktografických chýb a dezinterpretácií, ba aj vyslovené hlúposti. Zabudol však uviesť aspoň jednu, aby svoje tvrdenie niečím podporil. Zásadný postoj zaujal aj riaditeľ Múzea SNP Stanislav Mičev a pre „množstvo prekrútených faktov“ odporučil film nevyselať a dištancoval sa od jeho tvorby. Katarína Zavacká dokonca nášho kolegu spochybnila ako historika a navyše aj ako človeka, keď si ho verejne dovolila nazvať hochštaplerom. Jej nehorázný výrok, že vďaka takýmto filmom a teda aj ich tvorcom u nás rastie počet „náckov“ bezpochyby zaujme čelné miesto v rebríčku verejne vyslovených hlú-

postí storočia. Je charakteristické, že všetci traja cenzori sa nepozastavili nad množstvom komunistickým výkladom dejin dokonale prekrútených a lživých dokumentárnych i hraných filmov z obdobia SNP, odvysielaných v RTVS v posledných týždňoch. Doktorke Zavackej nenapadlo, že by mohli spôsobiť renesanciu boľševizmu? Musíme konštatovať, že kritizovaný dokument režiséra Štrica a scenáristu Lacka bol oživením monotónnych osláv okrúhleho výročia SNP a sprievodných televíznych programov, v ktorých dominovali jednostranné informácie a zavádzajúce hodnotenia. Priniesol vyvážený a ideologickými nánosmi nezaťažený pohľad na slovenské dejiny v období 2. svetovej vojny. Nepostrehli sme v ňom množstvo chýb, hlúposti a dezinterpretácií ako konštatoval vo svojom vyhlásení Dušan Kováč. Odmietame diskreditačnú kampaň s cieľom mladého a plodného historika verejne zhanobiť, pripraviť o pracovné miesto a tak v konečnom dôsledku existencne zruinovať. Hlavným cieľom je zastrašenie tých, ktorí sa snažia o iný a dodajme, že objektívnejší pohľad na neuralgické body slovenských dejín 20. storočia, aký sa snažia petrifikovať spomínaní traja veteráni slovenskej historiografie. Na tomto mieste vyzývame riaditeľov Historického ústavu SAV, Vojenského historického ústavu a Múzea SNP, aby slová, ktoré začiatkom júla uviedli v spoločnom stanovisku, že sa nebránia otvorenej diskusii, naplnili skutkami. Žiadame tiež, aby RTVS usporiadala cyklus skutočne diskusných relácií, kde by sa odbornou a polemickou formou vyjasnili názory na neuralgické body slovenských národných dejín, predovšetkým obdobia rokov 1939 - 1945.

IVAN MRVA

Pri úvahe na túto tému musíme vychádzať z pozornej analýzy doterajšej skúsenosti. Konkretizovanie ideálu zjednotenia európskych národov a štátov sa začalo v povojnových rokoch zmluvnou spoluprácou vo veci produkcie a distribúcie základných energetických a priemyselných materiálov, ktoré zohrali dôležitú úlohu tak v medzinárodnom obchode prvej polovice dvadsiateho storočia ako aj v motivácii druhej svetovej vojny. Išlo hlavne o uhlie, oceľ a atómovú energiu. Cieľom však od počiatku bola nová politická a mocenská sústava, ktorá by zaručila bezpečnosť, ekonomický rozvoj a základné slobody všetkým združeným národom a štátom. Boli to kresťanské ideály, ktoré inšpirovali veľkých štátnikov, akými boli Alcide De Gasperi v Taliansku, Konrad Adenauer v Nemecku a Maurice Schuman vo Francúzsku, aby prekonalí zakorenené vzájomné predsudky a historické nevráživosti a usilovali sa zblížiť a v podstatných zámeroch zjednotiť všetky štátne útvary Európy. Preto ich pápež Ján Pavol II. neváhal označiť za „otcov súčasnej Európy“ a o dvoch z nich sa už začali pripravovať aj procesy beatifikácie.

Pre nás Slovákov je však veľmi dôležité poznamenať, že ideoví zakladatelia a realizátori prvých krokov smerom k dosiahnutiu tohto cieľa vo svojich teoretických dielach používali výraz „národ“ v zmysle toho, čo my v slovenčine nazývame štát. Takú sémantickú náplň má totiž tento výraz vo všetkých západných európskych štátoch. Navyše po druhej svetovej vojne bola psychologická atmosféra v kultúrnom svete taká, že po porážke národne až šovinisticky orientovaných režimov Hitlerovho Nemecka a Mussoliniho Talianska slovo „národ“ v našom etnologicko-kultúrnom zmysle dostalo odiózne prifarbenie a stalo sa v mnohom ohľade spoločenským a následne aj politickým tabu.

Vítazstvo koalície spojencov, ktorej druhým najsilnejším faktorom bolo Stalinovo sovietske Rusko, malo za následok nielen postupné integrálne včlenenie štátov strednej a východnej Európy do geopolitického priestoru Zväzu sovietskych socialistických republík, ale aj mohutné prenikanie sovietskej ideológie do ostatných štátov Európy. Tak napríklad v Taliansku druhou najsilnejšou politickou stranou bola stále od konca druhej svetovej vojny až donedávna, komunistická strana. V ďalších západných štátoch pod účinným kultúrnym a hospodárskym vplyvom ZSSR mohutneli marxistické hnutia, maskované rozličnými denomináciami socializmu, a Západom financované mimovládne organizácie, ktoré získavali sympatie voličov a postupne sa zmocnili hlavných pák štátnej moci. Pritom si osvojili aj ideu zjednotenej Európy a v posledných rozhodujúcich štádiách dali jej do vena značnú časť svojich marxistických, ako aj slobodomurárskych, teda vyhraneno protikresťanských a protinárodných obsahov.

Teraz, keď sa počet členských štátov Európskej únie zvýšil na 28, a teda predstavuje v histórii najväčšie

zskupenie národov a štátov tak v geografických, ako aj v demografických rozmeroch, výsledok je taký - a to si nesmieme zamlčovať -, že v desaťtisícoch dokumentov, vydaných Európskou úniou po Maastrichtskej zmluve z rokov 1992/93 sa vôbec ani len materiálne nenachádza výraz „náboženstvo“. Náboženstvo sa tam pokladá za úplne prekonaný a teda zanedbateľný spoločenský fenomén, ktorý už nie je hoden žiadnej pozornosti. Na toto nebezpečenstvo upozorňoval Ján Pavol II. už vo svojom apoštolskom liste adresovanom talianskym biskupom v roku 1994. Upozorňoval biskupov na to, že si nesmieme si nevšimnúť hlavne tendenciu ignorovať kresťanstvo, ktorá sa prejavuje stále zrejmejšími spôsobmi. Pod zámkou neutrálneho stanoviska voči hodnotám sa presadzujú post-iluministické modely života. Odráža sa to aj v niektorých opatreniach európskych inštitúcií. V evidentnej protive k zámerom zakladateľov EÚ určité mocenské zoskupenia, ktoré dnes dirigujú jej smerovanie, zdá sa, že sa snažia zredukovať význam jej existencie a jej pôsobnosti na číre ekonomické a sekularistické rozmery. Konečne po dvadsiatich rokoch od tohto pápežovho upozornenia sme museli konštatovať súčasný väčšinový odpor aj proti najmenej zmienke o Bohu a o kresťanstve v rozpracovanom návrhu na ústavnú zmluvu Európskej únie. To celkom jasne potvrdzuje tento jej protináboženský a hlavne protikresťanský charakter.

Dejiny nás však učia, že európske národy bez výnimky vznikli súčinnosťou národných štátností a kresťanskej cirkevnej organizácie. To boli hlavné uholné kamene existencie Európskych štátov. Preto po predpokladanom odstránení náboženstiev, a hlavne kresťanstva, táto nová európska štruktúra evidentne sleduje ďalší cieľ: podobne odstrániť aj druhý pilier základov Európy, ktorým vždy boli jej národy. Toto je podstatným obsahom stáleho zdôrazňovania a vyzdvihovania občianskeho charakteru novej spoločnosti, ako aj systematickej podporovania regionálnych celkov bez ohľadu na ich národnostnú štruktúru a na štátne hranice.

V tejto zásadnej tendencii nieto podstatného rozdielu medzi ateistickým marxizmom sovietskeho typu a praktickým ateizmom konzumistickej spoločnosti Západu. Jasným odrazom tohto spoločného ideologického zamerania je fakt, že počas druhej polovice uplynulého storočia tak v komunistických štátoch Východu, ako aj v demokratických štátoch Západu boli z identifikačných osobných dokumentov paralelne odstránené rubriky Náboženstvo a Národnosť. Dôsledkom tejto zásadnej tendencie je aj praktické odstraňovanie kresťanských a národných symbolov z verejných priestorov. Mnohí sme si ani nevšimli napríklad odstránenie znaku červeného kríža z nemocničných zariadení, záchranných áut a pod., ktorý už v tichosti nahradili akýmsi staropohanským symbolom Eskulapia alebo Mojžišovým hadom. Nikto sa nás občanov nepýtal, či s tým súhlasíme. Kto si cíti takým mocným, že mu vôbec nezáleží na tom, „čo povie ulica“. A pritom sa nehanebne zdôrazňuje, že sme demokratickým a právnym štátom. Aj jedna z vianočných pošto-

MILAN S. ĎURICA

Slovensko v Európskej únii

vých známk pred niekoľkými rokmi už nepredstavovala ani náznak kresťanského obsahu Narodenia Ježiša Krista. Nuž, či nie je na mieste hrdiť sa pohľadom na veľkého vladára a darcu našich učiteľov Konštantína /Cyryla a Metoda, tvorcov nehnuteľnej cyrilo-metodovskej tradície, a s tým aj našej národnej hrdosti? Tej, ktorou vyjadril svoju ľúbošť básnik kňaz Tichomir Milkin vo veršoch:

*„Vy stvorili ste povedomie prvé,
že národom sme a nie dáke mrvy,
a že sme v právach
rovným kmeňom:
že samostatní sme jak ostatní
so svojskou rečou,
so svojským tiež menom.
To sila veľká, to raz skutkom bude;
a preto kloním sa vám,
spiacim v hrude.“*

V týchto posledných rokoch, najmä po výroku Európskeho súdu, ktorým chcel zakázať kríže v kostoloch v Taliansku, ale štát sa tam obrátil proti, aj na Slovensku sa ozývali podobné hlasy. Zatiaľ však školy sú slobodné vyvesiť alebo nevyvesiť kríž. V tomto bude smerodajný postoj väčšiny rodičov a správy školy. Kríž je symbol kresťanskej tradície národa, ktorá tento národ vyše tisíc rokov chránila a pomohla mu zachovať si aj svoju národnú identitu napriek tomu, že bola pozbavená jej najsilnejšej opory, akú vždy tvoril národný štát.

Mohli by sme dlho pokračovať vo vypočítavaní odstránených kresťanských symbolov z nášho verejného života. A pritom súčasne sa tu pracuje na jemnom nanucovaní rozličných iných, pohanských symbolov. Pred niekoľkými rokmi bola Bratislava poznačená indickým kultom kráv: veľká akcia „Pocta krávám - Cowparade“. Modly kráv, aspoň v centre Starého Mesta, boli rozostavené neraz na každých niekoľko metrov. Je to už vyšší stupeň kultu, ktorého predchodcom od desaťročí bol pre široké masy najmä mládeže módný kult kraviarskeho odevu. Podobne je ešte v čerstvej pamäti pokus uviesť do slovenských škôl dokonca s pozhnaním ministerstva školstva filozoficko-náboženský kult jogy. Ak si to my kresťania nebudeme všimnúť a šíriť naše tradičné kresťanské symboly všade tam, kde patria, jedno pekné ráno za zobudíme v úplne pohanskom verejnom prostredí. Keď nedávno v Taliansku podobným spôsobom chceli zakázať kríže vo verejných budovách, jeden z najpopulárnejších biskupov vyhlásil: „Ak si neubránime kríže, zajtra nám vezmú aj kostoly.“ A mal pravdu, lebo novopohanstvo postupuje síce „nežne“, „zamatovo“, ale s tvrdou a dôslednou vytrvalosťou smerom k dosiahnutiu svojich cieľov.

Preto v kresťanských, ako aj v národných zoskupeniach vznikajú vážne obavy o možnosti zachovania týchto podstatných faktorov našej historickej identity. Ide teda o to, nájsť spôsob, ako si v rámci tejto no-

vej gigantickéj európskej štruktúry ubrániť, a natrvalo zachovať svoje náboženské hodnoty a svoju národnú identitu. Dedičom národných hodnôt pripadá úloha brániť pre celú Európu dejinami zdedené náboženské a kultúrne poklady. Čoskoro po rozpade premoci komunizmu začali sa ozývať hlasy, že už nie je potrebné organizovať politické sily kresťanskej orientácie. Je to veľmi zmyšľaný pohľad na súčasnú situáciu. Lebo ak pôsobenie kresťanských laických zoskupení v spoločenskej a politickej sústave podstatne prispelo k odporu voči všetkým formám totalitarizmu až po zrušenie sa komunistických systémov, tak práve teraz je ich pôsobenie prepotrebne, aby dokázali vo formujúcom sa širšom spoločenstve presadzovať kresťanské kultúrne tradície tak na sociálnej, ako aj na politickej rovine.

Nijako nemožno akceptovať postoje, podľa ktorých kresťanstvo a menovite jeho sociálna náuka, ktorú Cirkev predložila svetu v encyklikách od Rerum novarum, cez II. vatikánsky koncil, až po Centesimus annus, v súčasnej situácii už stratili svoje opodstatnenie a hnciu energiu pre sociálnu a politickú angažovanosť kresťanov. Najmä veriaci laici nemôžu sa teda práve v tomto historickom momente odtiahnuť od svojej zodpovednosti. Naopak, musia odvážne dokázať s dôverou v Boha, ktorý je Pánom dejín, že milujú svoj národ a svoj štát, a to práve tým, že sa v zásadných veciach zjednotia a poctivo a nezištné dajú do služieb spoločenstva na sociálnom aj politickom poli, pričom ostanú stále otvorení k úprimnej spolupráci so všetkými zdravými silami národa.

Toto bude jednou z najdôležitejších úloh národných strán v zjednotenej Európe. Aby však národné politické subjekty mohli úspešne zvládnuť túto úlohu, musia v jednotlivých členských štátoch i v celej únii vykázať také štatistické hodnoty volebných výsledkov, aké im môžu zaistiť primeranú váhu v účasti na výkone legislatívnej a výkonnej moci.

V tomto ohľade súčasný stav slovenskej spoločnosti vyžaduje smutnú, až takmer beznádejnú situáciu. Je nás necelých päť a pol milióna obyvateľov a počtom zaregistrovaných politických subjektov sme aj desaťnásobne prevyšili neporovnateľne väčšie štáty. Najnovšie pri voľbách v roku 2012 sa tento počet zredukoval z niekdajších 128 na 26 strán a hnutí. Ale aj to je pre taký malý štát a národ ešte stále trocha patologický zjav. Sily, ktoré financujú toto nebezpečné množenie sa politických subjektov, vychádzajú z dlhej historickej skúsenosti hesla „Divide et impera“ - rozdeľuj a panuj.

Následkom toho aj národné orientované strany a hnutia na politickej aréne tvoria nerozhodujúcu menšinu, a navyše nielen vo vzájomných vzťahoch, ale neraz aj interne v tých istých subjektoch prejavujú viac nesúlady, ako plodnej spolupráce. Nedávno sme mali tri, či až štyri politické subjekty, ktoré mali v názve „slovenská“, „národná“ strana. A zdá sa, že aj najnovšie sa to začínalo opakovať. Tak isto máme ešte stále niekoľko politických subjektov s adjektívom „kresťanský“ vo svojom názve, čo dnes vo väčšine európskych štátov patrí do dávnejšej minulosti. Z kedysi najsilnejšej politickej strany v Slovenskej republike HZDS, teraz napriek (či kvôli?) rozšírenému názvu na ĽS-HZDS sa už podobne odtrhli dve či tri skupinky poslancov, ktoré založili ďalšie dva politické subjekty a hnutie samo už dožíva na minimálnych percentách. A nedávno aj také nepatrné politické zoskupenie, ktorému však bolo zverené jedno z najchúlostivejších kľúčových vládnych rezortov, sa biedne ukázalo vo svojej etickej i odbornej nahote. Takmer každú z dôležitejších politických strán v priebehu uplynulých volebných období opustilo určité percento zvolených poslancov, ktorí tým zradili dôveru svojich voličov a sedeli v parlamente bez ich etického oprávnenia. Koho vlastne tí „nezávislí“ poslanci tam reprezentujú? Táto situácia priam volá po náležitej ústavnej úprave. Sme teda veľmi ďaleko

od toho, čo by vyžadovalo členstvo v Európskej únii ako členský štát, pripravený účinne v nej brániť aj svoje národné záujmy a zachovať si svoju historickú kresťanskú identitu. Aj najnovšie voľby do Európskeho parlamentu jasne odhalili túto našu biedu. Reprezentujú nás tam ľudia, za ktorými stojí menej ako 14 % oprávnených slovenských voličov. Kde sme boli pri tých voľbách my, slovenskí kresťania, ktorí štatisticky tvoríme vyše 80 % obyvateľstva? Nad tým by sme sa všetci mali veľmi vážne zamyslieť.

O dva roky budú zase voľby do nášho parlamentu. Je preto najvyšší čas, aby sa zodpovední predstavitelia tohto politického chaosu spamätali a vynaložili všetko na sústredenie rozcapených národných a kresťanských síl. Stačilo by nám poučiť sa z konkrétneho príkladu našich spoluočanov maďarskej národnosti. Kým boli rozcapení na tri či štyri rozličné politické subjekty, boli bezvýznamným činiteľom v slovenskom politickom dianí. Odkedy sa dokázali zjednotiť a vytvorili dva subjekty spolu z citelne vyše 10 % percentami volebných hlasov, darí sa im citelne podmieniť celý politický vývoj Slovenskej republiky a úspešne presadzovať všetky svoje programové požiadavky. Preto vždy odporúčam svojim známym a priateľom združeným v tých politických subjektoch, ktoré sa slovami hlásia k slovenskému národnému a kresťanskému programu, ale skutkami zatiaľ to veľmi slabo realizujú: Najvyššou prioritou vašich snáží musí byť za daných okolností zjednotenie. Zjednotenie vychádzajúce z racionálnej analýzy vnútornej i medzinárodnej politickej situácie, teda nie pokútne formálne zjednocovanie za každú cenu, a nie zjednotenie diktované jedným silnejším subjektom. Pre opravdivé zjednotenie národne orientovaných strán sa musí vypracovať stručná, ale jasná charta podstatných obsahov, ktoré po vážnej diskusii prijímú jednotlivé subjekty ako záväzný základ spoločných politických snáží a ich konkrétnych programov. Prítom netreba zabúdať, že ani najmenšia spoločenská jednotka nemusí, ba nemôže vyznávať vo všetkom tie isté náhľady. Rozdielnosť náhľadov na druhotné otázky musí byť nielen prípustná, ale je aj žiaduca. Veď práve z nej vychádza plodná diskusia a hľadanie čo najširšieho konsenzu. Takúto chartu doprial nikto verejnosti nepredložil.

Podstatné je tu presvedčiť čo najširšie vrstvy občanov, aby sa vyhýbali drobeniu politických síl pre utilitárne a konjunktúrne čiastkové záujmy, ktoré treba prekonať pestovaním úprimnej

lásky voči národu a jeho spoločnému dobru. Iba tým možno dosiahnuť obnovu cítienia solidárnej a plodnej vospolnosti v našom spoločenstve, počnúc rodinou ako jeho základnou zložkou a rozprestierajúc ho na širšie územné spoločenstvá až po celý národ a rodiny národov, so stálym ohľadom na princíp subsidiarity.

Pritom nesmieme zabúdať na extrémne nebezpečenstvo, ktoré pre mravnú obnovu a duchovné pozdvihnutie spoločnosti predstavuje manipulovanie verejnej mienky rafinovaným ovplyvňovaním a nátlakmi masovo komunikačných prostriedkov. Situácia, v akej sa dnes nachádza celý systém médií na Slovensku iba žalostne dokazuje, že všetky doterajšie vlády, aké sme tu mali a máme, alebo vôbec nepochopili dôležitosť masovo komunikačných prostriedkov, alebo ich nezodpovedne „ponechali vlastnému osudu“, čo znamenalo že sa ich zmocnili slovenskému národu cudzie, neprajné, až nepriateľské kapitálové a ideologické zoskupenia, ktoré už prakticky ovládajú celý slovenský mediálny trh. Minimálne percento výnimiek iba potvrdzuje túto ťažko pochopiteľnú skutočnosť. Aj tu sa nám priam nanucuje otázka: Kde sme boli my, slovenskí kresťania, ak sme nedokázali za dlhých dvadsať rokov relatívnej slobody vytvoriť si systém mienkotvornej dennej a periodickej tlače, vlastný televízny kanál a primeranú aktívnu účasť vo verejnoprávných médiách, ktoré vydržiavame našimi daňovými odvodmi?

Cudzí, ale na Slovensku udomáčený ostrý pozorovateľ vývoja v Slovenskej republike napísal: „V dušiach väčšiny Slovákov žije fenomén, ktorý robí zo Slovákov výnimočný národ: živelná kresťanská ideológia, pekný Slovenský Boh, ktorého národ nosí v sebe - priateľský, radostný a zároveň krotký. Ešte raz zdôrazňujem, že je to jediná ideológia, ktorá prežíva v slovenskom národe dlhé storočia a o ktorú sa opiera zriedkavá vo svete a obzvlášť v Európe, moc slovenskej katolíckej cirkvi.“

Odhliadnuc od jeho marxistickej, slovenským duchovným tradíciám cudzej terminológie, tento autor veľmi dobre vystihol jednu zo základných črt historického profilu slovenského národa.

V ďalšom ten istý autor sťahuje z tejto svojej konštatácie aj so železnou logickou vyplývajúci dôsledok: „Slovensko potrebuje kresťanských politikov. Takto by som sformuloval hlavný cieľ, ktorý stojí pred Slováckmi ako národom v oblasti vnútornej politiky. Slovensko potrebuje aspoň jedného kresťanského politika - taký je minimálny program. (...) Slovenskí kresťanskí politici ešte majú šancu, aby vystúpili v úlohe pravdivých prorokov, ktorí by ukázali cestu do budúcnosti - to je na Slovensku tá najpriamejšia a najprirodzenejšia cesta k politickej moci.“ Potom ešte zdôrazňuje, že v Európskej únii „reálnu ochranu slovenským občanom môže poskytnúť iba silná politická strana uznaná Európou, ktorá by mala autoritu u hlavných hráčov európskej politiky.“ Takáto podnes, bohužiaľ, na Slovensku chýba.

Je trocha smutné konštatovať, že podobnú stručinu, ale v podstate hutnú diagnózu našej slovenskej spoločnosti a z nej zákonito vyplývajúce hlavné úlohy pre súčasnú slovenskú politiku nevyslovil doposiaľ ani jeden z vedúcich činiteľov nášho verejného života. Nemajú na to odvahu, alebo príliš povrchné analyzujú situáciu nielen z

momentálneho, ale aj z prepotrebného historického uhla pohľadu? Preto oprávnene dal spomenutý autor svojej knihe titul: „Bože, ochraňuj Slovensko!“ Môžeme s ním naplno súhlasiť. Ale pritom nesmieme zabúdať, že práve táto naša historická kresťanská tradícia nás štatutárnou zásadou patróna Európy sv. Benedikta učí: Ora et labora! - Modli sa a pracuj! Boh vypočuje naše modlitby, ale vyžaduje, aby sme na jeho diele účinne spolupracovali. Konečne, naši otcovia to plne pochopili, keď si vekmi vytvorili príslovie: Pomáhaj si, človeče - aj Pán Boh ti pomôže. Lebo Boh je pánom dejín a iba on môže dať našim šľachetným podujatiam plnú účinnosť a trvajúcu plodnosť.

Ale ak uznáme, že kresťanské náboženské presvedčenie tvorí čosi podstatné v našej národnej identite, tak sme povinní túto jej podstatnú zložku predovšetkým náležite poznať. Lebo čo nepoznáme, to si nemôžeme vážiť, a už vôbec nie milovať a podľa toho sa aj v celom nielen súkromnom, ale aj vo verejnom živote správať. Toto totiž vyžaduje od veriacych kresťanov radostné poslanstvo evanjelia, ktoré nám zjavil Syn Boží Ježiš Kristus. Tu nejde o žiadnu ideológiu, ale o nadprirodzenú pravdu o zmysle a ciele ľudského života, o jeho transcendentnom zameraní na večné hodnoty, ktoré je pre kresťana mravne záväznou normou aj pri zostavovaní etickej stupnice časných hodnôt. Kto z tohto hľadiska pozoruje panorámu slovenského politického, hospodárskeho, kultúrneho a spoločenského diania, musí byť priam šokovaný ešte neveriteľnejšou skutočnosťou, ako sme to načrtli z uhla pohľadu národnej jednoty. Mali sme už v týchto blízkyh desaťročiach až štyri politické subjekty s adjektívom „kresťanský“ v ich názvoch (KDH, SKDH, KSÚ, MKDH). V súčasnosti sú síce len dva takého subjekty, ale už nedávno bol verejne vyhlásený zrod ďalšieho, ktorým sa malo stať „Slobodné fórum kresťanov a liberálov“, čo by znamenalo pokus o spojenie ohňa s vodou. Vedúce osobnosti týchto zoskupení by nám mali vysvetliť, s akým svedomím môžu takto zneužívať opravdivým veriacyim posvätné epiteton, odvodené od mena toho, ktorý vo svojej testamentárnej veľkňazskej modlitbe volal k Bohu Otcovi: „Svätý Otče, zachovaj ich vo svojom mene, aby boli jedno ako my. (...) aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal.“ (Ján 17, 11, 21).

Potom sa čudujeme, že svet nás neberie vážne na vedomie, že nás takmer nepozná a často ani poznať nechce. My sme národ, ktorý vo svetovom meradle tvorí to, čo sa v diplomatickej terminológii označuje ako „quantité négligeable“ (zanedbateľná množina). Preto môžeme svetu imponovať jedine svojimi duchovnými hodnotami: jasnou a sebavedomou historickou identitou, vytvorenou našou dávnou, teraz opätovne obnovenou štátnosťou a s ňou spojeným kresťanstvom; našim jedinečným národným umením, našou vedou; našou povestnou pracovitnosťou, sporivosťou a cieľavedomým zveľadovaním a spravovaním spoločných ekonomických hodnôt, zameraným na ich spravodlivé rozdeľovanie a prvoradú sociálnu funkciu. Preto potrebujeme mať na čele opravdivých kresťan-

ských politikov, schopných realizovať tento prepotrebný obraz nášho občianskeho spoločenstva a nášho štátneho zriadenia.

Pápež Ján Pavol II. veľmi dobre poznal ľudskú slabosť aj medzi verejnými činiteľmi, ktorí sú vystavení nespočetným príležitostiam vychutnávať moc a držať sa jej až po nerozumnú zotrvačnosť, ktorá škodí nielen ich zoskupeniu, ale neraz i celému národu. Vedel, že moc možno ľahko zneužiť na egoistické presadzovanie nekalých vlastných a stranických záujmov, na nečestné obohacovanie sa korupčnými aférami až po kolosálne okrádanie celého spoločenstva, na protizákonné ovplyvňovanie súdnicstva a jeho orgánov, a na mnohé iné netransparentné a nespravodlivé činy.

Preto v spomenutom liste naliehal na biskupov, aby intenzívne pracovali na dôkladnej duchovnej, teda náboženskej, kultúrnej a mravnej obnove veriacych, zverených ich pastierskej starostlivosti, a to nielen vo všeobecnosti, ale aj s osobitnou starostlivosťou o mravné povznesenie tých, ktorí sa uchádzajú o vedúce funkcie a zodpovedné miesta v štátnych zriadeniach. Majú vyzývať všetkých, aby si dokonale vyspytovali svedomie aj čo do ich verejného pôsobenia v konkrétnych funkciách nielen z čisto politického, ale aj z kultúrneho a hlavne z etického uhla pohľadu.

Takýchto politikov musíme spomedzi seba vydať my, národne uvedomení a zodpovedne veriaci kresťania. Musíme ich medzi sebou vyhľadať a svojimi volebnými hlasmi do ich rúk zveriť vedenie nášho štátu, jeho zákonodarný zbor a všetky jeho výkonné a kontrolné orgány. Práve zo skúsenosti týchto posledných rokov sa musíme poučiť, že nevoliť vôbec, ale voliť do najvyšších štátnych orgánov osoby, ktoré nepoznáme, o ktorých nevieme, či majú náležité vzdelanie a skúsenostnú kompetenciu, či sa vo svojom doterajšom verejnom i súkromnom živote dokázali poctivými, nezištnými a pre spoločné dobro úspešne pracujúcimi občanmi, vzdialenými od škandalózne sa šíriacej pliahy egoistickej chamtivosti a nehanebného korupčnictva, nebudaj maskovaného kolektívnymi záujmami politickej strany alebo iného zoskupenia - tak to znamená, že ani nám nezáleží na spoločnom dobre celého národa a štátu a že sa vyhýbame svedomito plniť svoje najzákladnejšie občianske povinnosti, medzi ktoré prioritne patrí aj zodpovedné uplatňovanie svojho volebného práva. Kto si túto povinnosť nevykonáva, berie na seba aj časť zodpovednosti za taký politický vývoj, ktorý potom kritizujeme, na ktorý sa sťažujeme, na ktorom sa až pohoršujeme, ale ho už tak ľahko zmeniť nemôžeme. Nezabúdajme, že naším jediným účinným prostriedkom na ovplyvnenie kvality spoločenskej situácie v našom štáte je správne, rozmyslene a zodpovedne používať naše volebné právo, a to vždy, pri každej zákonnej poskytnutej príležitosti. Ináč nám naozaj hrozí, teraz ako členom Európskej únie, že v nej - aj pre našu ľahostajnosť, alebo azda za povestných tridsať strieborných - stratíme svoju tvár, svoju kresťanskú vieru i svoju národnú identitu. Obrazne povedané: že sa dáme rozpustiť, ako kocka cukru v globalizačnom novopohanskom európskom čaji. Od toho nech nás Pán Boh chráni!

MILAN S. ĎURICA

JOZEF TÓTH

Kriesitelia

Venované prof. Márii Spoločníkovej,
akad. maliarke a reštaurátorky
ex toto corde

*Krása,
jasajúca ako pred stáročiami,
i dnes táto krása
jasá
a spieva i cez prefarbené steny,
i cez znovu oživené steny
symfóniou farieb,
obsahom
i dejom
a dejiny ľudstva i dejiny naše
vd'aka kriesiteľom!*

*A hlaholia spevom,
a je v nich všetko:
nádhra sveta,
príroda i človek
i Ten, kto človeka stvoril,
a túto báseň
fariieb a foriem
mu do srdca vnoril.
Sú v nej i akordy:
radosti i kríže
i jeho tajomstvo:
skade, ako a kam,
i to, čo je dobro,
i to, čo je klam!*

*Spev farieb, plátina,
dreva a kameňa
vrcholí v jasote
a vo vytržení
a všednosť sveta
i všednosť života
sa na sviatok mení!*

*Je to symfónia
neba,
no i našej zeme,
i keď nás štetec
čiernou farbou pretrie,
nezhynieme!*

*Hľa, tu sú hľadači
i objavitelia
pod básňami katedrálnych veží,
obrazov a krížov
básnici i pevci,
virtuózi krásy,
večnej harmónie
kriesitelia,
kriesitelia!*

Zo života duše

(Pokračovanie y. 1. strany)

Tou istou vlnou, ktorou sa okamih stal hmatateľný. Pulz na hraniciach sveta, krajiny a duše. Stúpanie, klesanie, krúženie. Prýštie. V jedinom bode celok života sa otvára. Hlas minulý na stenu okamihu naráža, triešti sa a s množstvom nových hlasov sa preplietá, mizne a zaniká, aby - nie neuchopiteľne - v daždi svetla z horizontu sa valiaceho spievať vytrval. Nie je to môj hlas, nevyšiel z mojich úst, ale odkiaľ vyšiel, neviem rozpoznať. Nepatrí mi, to on ma celého má. Bez ľarchy z neba na zem, zo zeme do neba sa vznáša. A pokoj, ktorý sa hýbe. A pohyb s pokojom v sebe. Na hraniciach sveta, krajiny a duše.

Tak to sme my? My? Ľudia? S našou ľudskosťou? A tu, ale aj tam je svet? A jeho krajiny? Duša a svet? Duša a krajina? Duša krajiny? Krajina a krajiny duše? To sú centrá a cesty. Cesty, ktoré do stredu a zo stredu vedú. A vlnia sa. A spievajú. O dychu a tymiane, o sene a slame, o smiechu a slzách, o kvetoch a skalách, o podpise na nesmrteľnom dreve.

Rôzne svety. A ten istý pôvod? Svár a harmónia protikladov, zem a nebo, oheň a voda, žena a muž, čerň a biľ, láska a nenávisť, blízkosť a diaľka. Simultánnosť. Slnko na snehu, svetlo a žiara, záblesk a horúčava, slzy a dažď, rosa a hmla, vietor a dych, vánok a vzdych, veky a krídla, stĺpy a kamene, obilné klasy, tráva a mach. Strach, bolesť i útecha. A znova premena. A bolesť sváru prekonávaná radosťou. Oslobodzujúca

harmónia. Duša je krajina, ktorá sa rada skrýva. Krajina, to je svet. Skutočnosť, poriadok, pravda. A tá sa rada skrýva. Herakleitove slová. Otvárajú prirodzenosť do tajomstva. A z tajomstva. K svetu i ku krajine patrí atmosféra. A k duši nálada: Ach, ako žiť celkom jednoducho v úcte a dôstojnosti, pod nebom i pod stromami, zblížene s tajomstvom daru krásy sa radovať! Prosto a odovzdané naplniť život a chváliť bytie s jeho pastvinami.

A stále neviem, čo som mal urobiť prv. Budem to vedieť, keď budem na konci? Nasledovať prirodzenosť? Vyhýbať sa zlému a odriekať si rozkoše, pôžitky? Urobiť si poriadok vo svojich veciach. V Myšlienkach, v úvahe o ničote a nekonečne Blaise Pascal spomenie našu dušu. Že je vrhnutá do tela, kde nachádza číslo, čas a rozmery. Premýšľa nad tým, a napokon to nazve prirodzenosťou, nevyhnutnosťou. A už nemôže veriť v nič iné. V inej pasáži hovorí, že sme sa narodili s prázdnom, ktoré v nás vytvoril Boh, čím sa v nás zrodila taká túžba, ktorú môže naplniť iba večnosť.

Sme večne priťahovaní večnosťou. Túžime po spiritualite, po spojení s vnútrím v bezodne našich vlastných hlbín, a zároveň s vnútrím transcendentna na opačnom konci tej istej vertikály. Ale túžime aj po spojení s vecami, so svetom, s druhým človekom: Dotýkame sa. Komunikujeme. Premieňame osamelosť na samotu dialógu, na stretnutie, na spoločenstvo. V tvorbe, v láske, v modlitbe premieňame (či skôr to, k čomu transcendujeme, tajomne premieňa) osamelosť na po-

svätnú samotu dialógu s Bytím, ktorému patríme. Pravde, láske, životu vzkriesenému.

Človek vchádza do sveta ako do rieky. A podobne z neho vychádza. Nerozpúšťa sa vo svete, ani sa do sveta nevmieša ako horčica do bešamelu, nepremieňa seba a svet na omáčku. Hoci niekedy moje bývanie iba vanie a ja sa strácam, prepletám sa, splývam a miznem vo svete ako dym z cigarety. Dym sa do cigarety nevráti, ja sa vraciam. Domov, k tebe, k iným, k sebe, do neba a do zeme.

Zapletám sa so svetom, zapletám sa do sveta ako púpavy do venca. A tak, zviazaný so svetom, nie v ňom rozpustený, stojím oproti svetu, čelím mu a on čelí mne. A vzájomne si patríme. Patrim krajine, svetu, bytiu. A v synchronii - krajina, svet, bytie patria mne.

Vták vystrelený lukom zeme otvára vráta neba. Spoza mračien slnko spúšťa záclonu. Svetelné tkanivo, v ktorom krajina nachádza svoj stratený pól: otvára sa, zatvorená do nebies. Šum padajúceho lístia, hlahol zvonov, vietor vo vlasoch, v ušiach hrá tiché adagio, končeky prstov i celú dlaň bozkáva hladina jazera, povetria a dňa. Videnie, počúvanie, dotýkanie, hovorenie, načúvanie... Nad všetkým sa zjasnený súzvuk ticha prebúda.

Zdravím ťa, vrabec pracovitý, voľný a lietavý, ako sa ti vodí brat môj, dobrý deň ti prajem, lipka vážna, voňavá a vzácna, ako sa cítiš, sestrička moja, aj tebe dobrý deň, lavička z duba, s vráskami srdiečok a iniciál. Nebude vám vadiť, milí moji, ak si tu s vami chvíľku poseďím, do roviny tvojej pevnej, lavička

milá, oblinu svojej únavy uložím, len na chvíľku v kruhu stvorenia s vami pomlčím, kým sa zasa vrátim do dňa pracovných snažení?

Videnie, počúvanie, dotýkanie, hovorenie, načúvanie... Telo moje i telo sveta živo telesne. A tak sa viem dotknúť sveta, spojiť sa s ním. Oživeným telom. Telo nie je kostra oblečená do mäsa. A duša nie je oblečená do tela, duša je telo, živé telo, ktoré vie o sebe. Vzťahuje sa ku kameňu, k slnečnici, k lastovičke, k vetru, ohňu i dažďu, k veciam, ktoré sú v bezprostrednej blízkosti, „na dotyk“, i k veciam „za zrkadlom“, „kde sa voda sype a piesok prelieva“, k svetu tovarov, ktoré sú na predaj, k svetu za striebřitými oblakmi, ktoré nie sú na predaj, ku krajine snov a predstáv, ale aj ku krajine bez farieb, obrazov a predstáv, k svetu, ktorý bol, k svetu, ktorý je, k svetu, ktorý bude a k svetu, ktorý nie je. I k svetu, ktorý presahuje každé usporiadanie. Som prítomný v tomto svete práve týmto sústredovaním (nie hromadením a vlastnením) vecí okolo seba. Premieňam veci na svet. Dávam svetu jeho svetovosť. Nie. Áno. Ale aj nachádzam zmysel, svoj ľudský zmysel a ľudský zmysel toho všetkého. Viem sa dotknúť vecí, viem sa dotknúť sveta. V dotyku sa duša s dušou dotýkajú, hoci by sme sa dotkli iba končekmi prstov či špičkami laktov alebo útržkami pohľadov.

Živé telo nie je súhrnom množstva anatomických a fyziologických častí, a nie je ani typom nejakej psychickej reality. Dichotómia medzi hmotným a duševným v ňom nemá miesto. Nie je predstavou alebo obrazom, reprezentáciou

ciou či projekciou ľudskej mysle. Ako by bolo možné uchopiť myseľ jej vlastnými reprezentáciami? A teda živé telo nie je duchom ani hmotou, a nie je ani substanciou. Vidí, vníma, prežíva, rozpráva. A vieme sa ním odovzdať.

Opäť to rýdze otvoreno medzi mnou a svetom. Vanie v ňom vietor. Rastie tráva. Horí oheň. Padá kameň a leží. Svieta v ňom svetlo a vlní sa vzduch. Zo všetkých vecí rastie čas. Čas, budova z povetria. A ja bývam v nej a všetkých vecí sa dotýkam. Stretávam sa s blízkymi blízkymi aj cudzími, s pútnikmi na cestách mužov a žien, milencov, tulákov i pastierov, roľníkov i robotníkov, na cestách zbabelcov i hrdinov, na cestách smrteľných aj anjelských. A cestou, ktorá ma k týmto stretnutiam privádza, je telo. Aké telo? Také, ktoré žijem a ktorým žijem, zakúšam a skúsenosti prežívam. Pretože telo nie je čosi, čo mi patrí, skôr vďaka telu niekam, niekomu patrí. Telo je privilegovanou oblasťou, v ktorej patrí sebe, svetu, inému človeku i tomu, čo toto všetko presahuje, nevysloviteľnému, transcendentnému inému. A svetu, aj tomu transcendentnému, Inému, smiem načúvať a sa im odovzdať. A svedčia o tom tie chvíle, keď nám svetlo vonia a povetrie sa dá nahmatať. A ešte vždy tomu nasvedčujú umelecké výtvory človeka. V izbe sa mi stále vznáša hudba Johanna Sebastiana Bacha, Fuga sopra il Magnificat. Velebí duša pána.

Rozbiehajú sa cesty. Klesanie, stúpanie, vznášanie. Skoky a pády. Prechody, presahy a nové cesty. To je ľudská situácia: Horizontála - prúdenie v rieke času, tak a rytmus kráčaní po cestách od blízkeho k blížnemu, od vecí k veciam, od miesta k miestu, k svetu vysloviteľnému. A vertikála - tenzia vášni a vznášania sa, vzostup a zostup a zmlovanie, spojenie a prechod do iného a Iného. (Nevysloviteľného, a predsa zobraziteľného.) Údes. Úžas. Údiv. Ramená, nohy, pokožka, oči... Telo. Vibrácie, chvenie, pohyb, pokoj. A všetko sa ti odovzdáva a všetkému sa odovzdávaš a všetko ti to dáva na vedomie telo. Poznáš svoje zážitky. To je všetko, čo máš. Len o tom môžeš rozprávať.

Živé telo - základný prvok, prvý princíp skutočnosti, oheň bytia, jeho voda, vzduch, zem, jeho večne horiaci logos, ktorý spája a konštituuje všetky veci. Ľudské telo, taký premyslený dar.

Telo nie je vec medzi inými vecami, nie je to partikulárna vec, ktorá sa zjavuje v sebe, ale je tým, čo zjednocuje a vysvetľuje všetky veci. Teda toto telo, ktoré je základným prvkom bytia, je napokon tým, čo vlastne umožňuje byť „tu a teraz“, ale aj tam a predtým či potom, spomínať a túžiť či očakávať. Je centrom, ktoré orientuje všetky veci okolo nás v ich prostej zomknutosti a zmysluplnosti. Človek a svet, duch a príroda, viditeľné a neviditeľné, výslovné a nevýslovné sú vzájomne závislé a všetky sa spájajú prostredníctvom svojej (symbolickej) telesnosti. Táto telesnosť dáva bytiu charakter oblasti, miesta, kde človek prebýva uprostred daných významov a pri samom pôvode zmyslu všetkého. Alúzia: Logoi spermatikoi pradávnych stoikov.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Všetko je cestou k zajtrajškom. Všeliaké zlo je rebrikom budúceho dobra a slúži mu azda viac než mnohé zdánlivé dobro. O mnohej veľkej bolesti vieme, že je dobrá a nutná, že sme ju ako spásnu čakali a že ju dakedy len celkom zvnútra nevieme pochopiť.

Pavol Strauss

(27. júl 2008)

Dnes je v Kyjeve veľký sviatok : 1000-e výročie Kresčenia Rusi. - Zo sviatku, ktorý mal demonštrovať odtrhnutie Ukrajiny od Ruska, sa stal sviatok jednoty Sviatej Rusi.

Je zaujímavé - vzhľadom na dnešnú situáciu - pripomenúť si (podľa Istorii gosudarstva Rossijskogo“ od Karamzina) scénu, keď po pokrstení národa v rieke Dnepr Vladimir „v radosti i vostorge serdca ustremiv vzor na nebo“ nahlas predniesol Modlitbu:

Tvorec zemli i neba!

*Blagoslovi sich novich čad Tvojich,
daj im poznať Tebja, Boga istinnogo,
utvedri v nich veru pravuju.
Bud' im pomoščiju v iskušeniach zla,
da voschvalu dostojnoe imja Tvoje!*

V tento veľký deň, ako hovorí letopisec, „zemľa i nebo likovali“.

(28. júl 2008)

Metropolita Kirill včera v Kyjeve na veľkom zhromaždení mladých zacitoval slová akéhosi dávneho „podvižnika“: „Rossija, Ukrajina, Belorus', - eto vsio i jest' Sviateja Rus'!“

Metropolita uzavrel sviatok Kresčenia Rusi slovami: „Rozkol, ktorý hrozil pravoslávii, je zažehnaný.“

+

Náhoda chcela (ako v mojom živote vôbec všetko stojí na náhodách), že mi práve v tom čase skočil z police do rúk 26. zväzok Polnogo sobranija sočinienij Dostojevského, a Fiodor Michajlovič mi začal ponúkať akurát stránky, ktoré akoby priamo smerovali k tomu, čo sa má o 6 rokov na kyjevskom námestí odohrať. Obráťme sa znova k zápisníku:

(2. august 2008)

Kde otvoríš toho Dostojevského, všade ťa chmatne za ruku, a nie a nie pustiť! - Ako nádherne vysvetľuje, že všetka zášť voči Rusku (či voči Slovanstvu) má inštinktívny pôvod, samými nositeľmi nezdôvodniteľný:

„...Tu je práve naozajstnou príčinou to, že sa západnému Európanovi prečosi bridí všetko, čo nosí meno slovanstva. Tých nejakých Bulharov možno obariť vriacou vodou ako hniezda ploštíc v stareckých drevených posteliach! Nehrá tu úlohu práve nejaký inštinkt, tušenie, že keď sa tieto východné slovanské národy raz oslobodia, stanú sa nositeľmi akéhosi závratného poslania v novom budúcom človečenstve a zaujmú miesto starej civilizácie, ktorá vybočila z pravej cesty? Vedome si to západní ľudia, pravdaže, nemôžu predstaviť ani pripustiť - celkom tak ako si nevedia predstaviť, že by dajaké hniezda ploštíc mali mať prevahu nad nimi a mohli zaujať ich miesto. Tu je však Rusko, ktoré prišlo s celkom novou ideou, ideou lákavou, vyvolávajúcou hnev a údiv všetkých, v ktorej sa už preukázalo poznanie budúcnosti, a keďže Rusko nie je „hniezdo ploštíc“, ako nejakí Bulhari, ale gigant a sila, ktorú nemožno nebrať na vedomie - a keďže ono je tiež slovanský národ - potom títo západní ľudia musia aj Rusko z celej duše nenávidieť, pričom inštinktívne a bezdôvodne, radujúc sa pritom z každého jeho neúspechu a nešťastia. Práve o inštinkt tu ide, o vytušenie toho, čo príde...“

+

Stávame sa tak svedkami môjho stretnutia s Dostojevského esejou „Oдно sovsem osoboje slovo o slavianach, kotoroje mne davno chotelos' skazať“. Dostojevskij mi vyšiel v

ústretu nielen tým, že tak ako čosi zákonitě zdôvodnil nepochopiteľnú, priam živelnú zášť a nenávisť Západu voči Rusku, ale že súčasne predvídal, že sa v tom dave nenávisťníkov musia prirodzene zjaviť jedinci, ktorí pôjdu proti prúdu: „Ó, ja tu nehovorím o jednotlivostiach, iste sa nájdú aj takí, čo pochopia, čo Rusko znamenalo, znamená a bude pre nich znamenať vždy. Čo pochopia všetku vznešenosť a posvätnosť poslania Ruska a tej vysokej idey, ktorej zástavu ono v budúcnosti vztýči. Títo ľudia však budú, najmä spočiatku, predstavovať takú úbohú menšinu, že budú vystavení posmechu, nenávisti, ba aj politickému prenasledovaniu.“

JÚLIUS RYBÁK

Cestou ku kyjevskému Majdanu

Záznamy zo zápisníka

Tieto Dostojevského slová sprevádza v mojom zápisníku poznámka: „Je zaujímavé, ako je to všetko hore nohami; oni kritici, ktorí takto (podľa Dostojevského) konajú úplne inštinktívne, sú presvedčení, že oni sú to, čo sa - i vo vzťahu k Rusku - riadia svetlom zdravého rozumu. - A tí rusofili v svojej nepochopiteľnej zanietenosti a láske k Rusku že úplne potratili rozum.“

„Umom Rossiju ne poňat'?!“ (Ťutčev). - Ved' ani Pána Boha sa nedá ináč pochopiť ako vierou a láskou!

„Vedomosť nadúva, láska napomáha vzrast. Ak sa niekto nazdáva, že sa niečo naučil, ešte to tak nepozná, ako by mal poznať. Ale ak niekto miluje Boha, ten je Boží“ (Jozef Porubčan).

Čo ma hádam najviac prekvapilo v Dostojevskom: že tak presne - a to pred 130 rokmi! - predvídal náš vývoj po roku 1989. O tom znova zápisník z 2. augusta:

Dostojevského opis nášho vývoja po r. 89 je taký presný a trefný, že nechápem, ako je možné, že sa podchvíľou - jednou či druhou stranou - necituje. „Pre tieto oslobodené slovanské národy bude veľkým potešením hlásať a vytrubovať do celého sveta, aké sú ony vzdelané a schopné byť nositeľmi aj tej najvyššej európskej kultúry, zatiaľ čo Rusko je barbarskou krajinou, pochmúrny severný kolos, sám nie najčistejšej slovanskej krvi, prenasledovateľ a nenávisťník európskej civilizácie.“

Ako sa - neskutočne presne - naplnili aj ďalšie Dostojevského slová: „U týchto národov sa od samého počiatku zavedie, pravdaže, konštitučný systém, parlamenty, zodpovední ministri, rečníci, prejavy. Všetko to bude u nich sprevádzané nesmiernym potešením a nadšením. Budú celí bez seba z toho, že parížske a londýnske noviny uverejňujú telegramy, ktoré oznamujú celému svetu, že po dlhej parlamentnej búrke padlo nejaké ministerstvo v Bulharsku, že sa namiesto neho tvorilo z liberálnej väčšiny nové, a že nejaký ten „ichnij Ivan Čiftlik“ nakoniec láskavo prijal kreslo predsedu rady ministrov. Rusko sa musí vážne pripraviť na to, že všetci títo oslobodení Slovania sa s nadšením vrhnú do Európy, že sa až po stratu svojej identity nadchnú pre európske politické a sociálne štruktúry, a že teda budú musieť prežiť celé dlhé obdobie europeizácie

skôr, ako by postihli čo-to zo svojho slovanského významu a zo svojho špecifického poslania v ľudskom spoločenstve.“

+

Neprejde veľa času a v mojom zápisníku sa zjaví slová: „Zažiadalo sa mi napísať článok „Polovica proroctva Dostojevského sa splnila...“ - a ukončiť ho očakávaním, kedy sa vyplní druhá polovica... A poďakovať sa slovanským rusofóbskym literátom, že tak eklatantne potvrdzujú pravdu Dostojevského proroctva! - Medzitým vypukol gruzínsko - osetínsko - ruský konflikt s následnou prudkou reakciou svetovej verejnej mienky.

(11. august 2008)

Znova sme - v medzinárodnom rozsahu - svedkami toho, že voči Rusku si môžeme dovoliť, čo by sme si nedovolili voči nikomu inému. A práve včera sa mi otvoril Dostojevskij (zv. 26) na stránkach, ktoré sa tohto problému priamo dotýkajú. Fenoménu, ktorý tu vstupuje do hry, dal Dostojevskij názov „russkaja delikatnosť“ (slovník: „delikatnosť, ohľadupnosť, jemnosť, taktosť, ohľad“). (Kapitolka má názov: „Lakejstvo ili delikatnosť?“.)

Ide o „našu ruskú, vrodennú ohľadupnosť voči Európe“. - Táto vlastnosť prejavovať ohľadupnosť voči Európe je z druhej strany spojená s akousi „západoeurópskou štitivosťou voči všetkému, čo nosí meno slovanstva“ - a Ruska predovšetkým.

(14. august 2008)

Na Slovensku treba vo vzťahu k Rusku očakávať prudkú polarizáciu verejnej mienky. - Teraz je čas spomenúť si na Dostojevského, že aj keby vedel, že pravda je inde (mimo Krista), on zostane s Kristom...

(16. august 2008)

V dnešnom svetovom výbuchu protiruskej hystérie nie je nič príhodnejšie ako odcitovať si slová Hviezdoslavových Krvavých sonetov (hľa, prvý raz sa nám tu k Dostojevskému pridáva Hviezdoslav! - J. R.):

*Preds' nemožno, že bytnosť veľkých čít
v ňom bol bys' poslal na svet bez účelu:
len iným tónit' - obťažit' zem celú
s'ta Himaláj, mráz družinou, hlad, smrť,*

*a časom rozsypať sa na padrť.
Čo dal si sklepeniu skryť, jeho čelu,
raz musí slncom vzísť, vzpláť zlatom pelu -
a po ňom zbudnúť nad pyramid hrd'...*

*Či proroctvo má zlyhať Kollárovo? -
Viem, mrhač- spustlec, bolo samý buj;
však pre krv, Bože, v streku na olovo
z rúk bratských... aspoň pre ňu nevstupuj
s ním v súd, lež daj mu žiť a Tvoje slovo
zvestovať svetu - Tak, ó, pomiluj!...*

+

*Pomiluj, Bože, Bože, pomiluj!...
Ťa kolenačky prosí duša moja
ďhom-nocou, žertva muky, nepokoja -
Ved' hrozne i len pomysliť si, juj,*

*od čoho naveky ho zavaruj! - :
by Slavianstvo len h'rbou bolo hnoja
na cudzie lány, po čom chudá sloja
ich tak mrie, rozďavujúc pysk ni sluj!...*

*Dost' zapadlo ho už tým podlým cieľom,
zúrodniac, zšlachtiac drsné plemeno,
dost'! - zaháj ho, ó, voči urvateľom!
Nie trus je, lež dím Tvojich semeno:
len vzísť mu dať, vzrásť, zrieť... a zlatým čelom
sa nebies tkne... Bud', ó, bud' spaseno...*

„...lež dím Tvojich semeno“. K týmto slovám si môj zápisník pripísal: „A týmto semenom Tvojím nad semená - je RUSKÁ IDEA!“

(20. august 2008)

Prekvapivá myšlienka z noci. Tá Hviezdoslavova vášnivá (!) obrana Tolstého v básni „24. novembra 1910“ sa dá čítať ako obrana Ruska! (Všade v texte dosadiť Rusko na jeho miesto.) A ako sa to potom číta! -

*- Čo zhrešil, v akej službe hada?
Kto smie ho na odpoveď brať?
Či farizejov mrzká rada!?
Kto hľadá pravdu, Boha hľadá,
kto bližneho rád, Boha rád!
A ľudstva vrede pučiť, zmývať špaty,
tvár vlačiť už raz heslám chýrnych viech;
než brať, radš' dávať; hlásiť úsvit zlatý,
hold priniesť práci, viny odpúšťať i
byť zmiercom, dobrodincom... či to hriech?*

*On predsudky len ráňal staré,
kást modly, krivdy obludy,
by ľudskosť zdvihol na oltáre;
nie, v súde s veľkým srdcom v páre
duch veľký nikdy nezblúdi!
Palácu velil: pred chalupou sklôň sa!...
Nie rek on, zem čo s chlebom zrovnáva
z nej krája si; však výboj Macedónca,
plen Caesarov kde?... Zato nezná konca,
čnie nad čas jeho myslí džžava!*

A reakcia sveta na toto Rusko? Taká istá ako na Ježišovo Evanjelium:

*...A predsa porok, anatóma
na hlavu spasiteľných dím.
Chrast' v prieč, kde frklo čisté semä:
jej jaštierčie ho dusí plemä,
jak dusí evanjelium.
Pych sebstva bujnie, prúc sa na litery,
v tieň kryjúc: Boh že duch a láska je...
Tak zapadol v ňom prameň živej viery;
kto nenávisť tú s jeho láskou zmieri?
Kto z hrobu jeho kameň odklajje?*

Pri posledných troch veršoch mi znova zišlo na myseľ Dostojevského proroctvo o oslobodených slovanských národoch, jeho druhá časť: kedy tieto národy - keď sa ich nenávisť s jeho láskou zmieri! - majú v Rusku objaviť „prameň živej viery“!

(22. august 2008)

Včera sa mi stvoril symbol (!) gruzínsko-osetinského konfliktu: oproti frajerovi a dobrodruhovi gruzínskemu prezidentovi sa postavil hudobník svetového mena Osetinec V. Ger-

giu, ktorý v Cchinvale dirigoval komorný orchester Mariinského divadla.

Ako sa zrazu - v porovnaní s ním - stali svetoví politici mravčekom!

Nádherné víťazstvo Ducha a Pravdy!

(9. september 2008)

*Rusko je ten lakmus nášho protipólu:
či ti je druh blízky, alebo len hrany...*

*S prvým môžeš žiť smelo kráčať spolu.
S druhým sa je lepšie rozísť v sveta strany.*

(15. december 2008)

Dnes sa mi Jozef Porubčan (Svedectvo VI.) otvoril na s. 90, kde čítam: „Dal som im tvoje slovo a svet ich znenávidel, lebo nie sú zo sveta, ako ani ja nie som zo sveta.“ - To ma v momente navrátilo k tomu článku, kde hovorím o zákonitej nenávisti voči Rusku. Veď tu naozaj ide o Ruskú Ideu, ktorá je Jeho Slovom!

„Čo to znamená stať sa skutočne ruským človekom? V čom spočíva pôvab nášho ruského plemena? - Vysoká hodnota ruského plemena spočíva v tom, že je ono schopné hlbšie ako iní prijať do seba vznešené slovo Evanjelia, ktoré dvíha človeka k dokonalosti“ (N. V. Gogol’).

(18. december 2008)

Dostojevského slová o Petrovi I. mi veľmi pripomínajú Putinovu reformu Ruska (nie náhodou som si ho ja už s Petrom porovnával): „Áno, je celkom možné, že Peter spočiatku iba v tomto zmysle začal realizovať reformu, t.j. v zmysle najbližšej utilitarnosti, ale neskôršie pri rozvíjaní svojej idey sa Peter bezpochyby podával istému tajomnému inštinktu, ktorý nasmeroval jeho konanie k budúcim cieľom, ktoré rozhodne ďaleko prevyšovali onen úzky utilitárny záujem.“

To, ako Dostojevskij tu charakterizuje prerod (obrátenie) ruského ducha po Petrovi - je východiskovým motívom k pochopeniu toho Ruska, ktoré si raz (v duchu nášho článku) oslobodené slovanské národy objavia. - „Áno, poslanie ruského človeka je nesporné všeeuropské a všesvetové. Stať sa opravdovým Rusom, stať sa cele Rusom možno znamená iba (...) stať sa bratom všetkých ľudí, stať sa všetkým človekom, ak tak chcete“ (Dostojevskij).

Tá Dostojevského úvaha sa končí pro-rockým, priam biblickým výhľadom, ktorým by sa možno bolo žiadalo ukončiť náš článok, ale na Slovensku ešte nemáme pre to uši. - Tu máte, to Rusko na novej orbite vedomia, ktoré som sa snažil v článku ukázať: „Ó, národy Európy nič nevedia o tom, aké sú nám drahé! A neskôršie - v čo pevne verím! - my (pravdaže nie my, ale budúce pokolenia ruských ľudí) všetci do jedného pochopia, že stať sa ozajstným Rusom bude znamenať práve toto: snažiť sa v európske rozpory raz už vniest’ zmierenie, ukázať im, že naša všeludská a všeobjímajúca ruská duša znamená koniec ich clivoty, s bratskou láskou do nej pojať všetkých ukrivdených bratov a nakoniec možno aj objaviť v nej ono posledné slovo vznešenej všeobecnej harmónie, bratského konečného súzvuku všetkých národov v duchu odkazu Kristovho evanjelia!“

(21. december 2008)

Rúfusova úvaha o národe v epistole „Hudba pod ľadom“ mi hneď pripomenula, čo hovorím o poslaní ruského národa v našom článku o Dostojevského proroctve - najmä tým, že „...pre národ platia dokonca také isté mravné normy, aké boli pôvodne stanovené pre jednotlivca. Napríklad: nepožiadaj domu bližného svojho. Nezabíjaj. Nepokradneš. JE to presné. Čo nechcete, aby vám iní konali, nekoniajte im. A zoči-voči sebe: povinnosť prekonať sa, nepociťovať vlastné žiale a radosti ako výsadné žiale a radosti, nebyť slepý voči osudom iných národov.“

To, čo Rúfus žiada od vlastného národa, je vlastne onou nevyhnutnou podmienkou „novej

integrácie Slovanstva na kvalitatívne vyššej úrovni“ - ako o tom hovoríme v článku: „...aby sa môj malý národ čím skôr stal sám sebou a vošiel do ľudského spoločenstva ako rozvinutá osobnosť, ktorá má čím zaplatiť prievozné, nie ako chudobný a neuznaný honelníček, večný sluha striedajúcich sa pánov.“

V Rúfusovi sa dokonca mihne motív „straty vlastnej tváre“ - o ktorom Dostojevskij hovorí u oslobodených slovanských národov: „A tak prosíme o pokoj. - Pokoj pre náš roztrátený slovenský domov, ktorý už tak dlho a mimo akéhokoľvek pokoja hľadá vlastnú tvár, že chvíľami zabúda, ako tá tvár vyzerá. A zo svojej tragicky i groteskne roztrieštenej mozaiky nevie zložiť podobu tej tváre.“

(22. december 2008)

Nečudoval by som sa, keby mi po mojom Dostojevskom niekto adresoval Štúrove slová v liste Hroboňovi: „Čistou holou vierou, ako vy chcete braček, vo svete teraz nevykonáte ani ako mak.“

Asi sa treba chystať na možnú OBRANU. Pavol Strauss mi teraz k tomu núka slová: „Náš optimizmus sa raz môže ukázať ako nezdeformovaná viziya zamaskovanej budúcej skutočnosti. Nič nie je zbytočné. Ani sa nestráca. V modifikácii pretrvávajúca ostáva fixovaná v mliečnej dráhe možných modelov zajtrajška. Ideály dneška i budúcnosti pretrvávajú, a keď si podávajú ruky, zaiskrí svet predstáv láskou.“

(24. december 2008)

Návrat k článku o Dostojevskom. Ja tam hovorím o integrácii Slovanstva na vyššom princípe, ale Vladimír Solovjov poukazuje na nevyhnutný predpoklad takejto integrácie, na ktorý som ja nemyslel: „zjednotenie pravoslávia a latinizmu“: „Kým nie je vyriešená hlavná cirkevná otázka, zostáva nevyriešená aj otázka slovanská, zbytočné je myslieť na zjednotenie Slovanstva, na všeslovanstvo a jeho svetové poslanie. Aká môže byť jednota medzi národmi, v ktorých samotné duchovné životné princípy sú rozdelené a navzájom nevrážlivé? Vari odveká skúsenosť dostatočne neukázala, že duchovný svár je silnejší než pokrvné bratstvo? Preto musíme myslieť ponajprv na duchovné zjednotenie. - A toto zjednotenie, toto vyličenie kresťanského sveta, obnovenie Kristovho obrazu v ňom i pre Rusko, i pre Slovanstvo, i pre celé ľudstvo je jediné potrebné, a všetko ostatné sa pridá“ (Una sancta).

A k poslaniu Ruska Solovjov napíše: „Lebo pod ruskou národnosťou nerozumiem len etnografickú jednotku s jej prirodzenými zvláštnosťami a materiálnymi záujmami, ale národ, ktorý cíti, že nad všetkými špecifikami a záujmami je spoločné univerzálne Božie dielo, národ ochotný zasvätiť sa tomuto dielu, národ teokratický poslaním i povinnosťou.“

(27. december 2008)

Ales Adamovič mi pripravil milé prekvapenie, keď doslova zopakoval tvrdenie z nášho článku o Dostojevskom: „Budúce slovo veľkého jasnovidca (výraz Dostojevského) vytušilo veľmi mnohé, dokonca sa pre dvadsiate storočie zdá byť urážlivým, že tak osudovo pokorne ide v šľapajách prognóz minulého storočia, vystrihajúcich súčasného človeka.“

Adamovič tento náš súzvuk ešte ďalej stupňuje, keď sa od Dostojevského „vystríhaní“ (= prvá fáza nášho proroctva) prenáša k „pozitívnym odporúčaniam“ (= jeho druhá fáza), ktoré „si zasluhujú oveľa väčšiu pozornosť, ako sa nám to zdalo a ako sa nám to možno zdá doteraz“. - „Preto nám stojí za to lepšie načúvať nielen... Dostojevského demaskujúcim filipikám, ale aj tým slovám, v ktorých je obsiahnuté mučivé hľadanie východiska z labyrintu pradávného ľudského vzájomného nepochopenia.“

Súčasná svetová kríza dala nádhernu za pravdu Viktorovi Franklovi, že Socha slobody na východnom pobreží USA by mala byť doplnená Sochou zodpovednosti na západnom. - Ja by som to sprisnil: tak tomu malo byť od počiatku!

Frankl sa stavia po boku Prišvinovho starého poľovníka. Podľa neho (Frankla) „sa nemožno naháňať za šťastím ako za cieľom samým osebe... Šťastie musí vyplynúť ako vedľajší produkt naplneného zmyslu.“

Berďajevova „barbarizácia“: „Svet, ktorý sa ženie výlučne za slasťou, nevyhnutne hrubne, stráca hĺbku i hodnotový rozmer.“

(30. december 2008)

K vzťahu Slovanstvo (Rusko) - Európa sa mi rozhodne žiada odcitovať Prišvinov záznam z 1. novembra 1930: „My Slovania sme pre Európu nie nič viac ako králiky, ktorým pokusne naočkovali svoju besnotu, a teraz pozorujú chorobu a pripravujú fašizmus, aby sa na nás vrhli v prípade, keby choroba začala byť nebezpečnou. Ovšem, spoliehajú sa viac na účinok choroby samotnej, že zahynieme ako králiky od naočkovanej besnoty.“

(9. január 2009)

Diagnózu sveta, ktorý splodil súčasnú svetovú krízu, čítame aj zo slov Pavla Straussa: „Dnešný svet stojí na zradenom a sfašovanom svedomí. Nielen stojí, ale žije z toho a z nádeje, že sa pokolenie zrady a infánie zachráni. Ale načo? Aby vyprodukovalo nové a vždy podľejšie variácie zla. Na tom stojí svet v malých medziľudských reláciách i na veľkých medzinárodných. Kruh je kruh, či je malý, či je veľký. A zlo a svinstvo ním ostane, či išlo o medziľudské vzťahy a či o medzinárodné.“

Som presvedčený, že prapríčinou plynovej krízy, s ktorou sme vstúpili do Nového roku, je onen pohrdlivý a uštipačný vzťah sveta k Rusku - to, ako západný svet s neskrývanými sympatiami hľadel, ako Ukrajina „šteklí“ tohto veľkého Medveďa... Rusom neostávalo nič iné, len ukázať, že ste to vy, páni, o kožu koho sa teraz hrá!...

(11. január 09)

Ten, čo mi dnes ráno vložil do rúk Hviezdoslava, netušil, aký mi pripravil darček. - Prišla mi do rúk známa skladba: „Slavianstvo, teba sudba stíha, nebláhá sudba odveká...“ Tentoraz mi však prišla do rúk po mojom „dvojfázovom proroctve Dostojevského...“, kde som vedľa seba postavil oboch prorokov Slovanstva - Dostojevského i Hviezdoslava...

A obraz tej premeny, OBRÁTENIA, ktorým musí Rusko (podľa Dostojevského) prejsť, je v Hviezdoslava vyjadrený takým vrchovatým, neskutočným spôsobom, že by nad tým aj Dostojevskij zaplesal:

*- Ó, precit', obrát'!... Poznaj chyby
i viny svoje, poklesky:
a kajaj sa - Jak kov sa v ohni tribi,
trp, pykaj: hnev až nebeský
ta ohňom preženie, že stečeš zlatom,
sťa kryštal dúhou svetneš predívne,
vzujúc trosky: sváry brata s bratom,
lož, brud, rmut, krivdy, protivne...*

*Len keď sa do žilôčky zmladiš,
keď napraviš sa do kosti:
základom pravdu, v láske svoj byt zriadiš,
hold zložiš spravdnosti:
keď sudbou štvané, bité Hospodinom
nedarmo prejdeš celú očistu,
lež hnutím mysle každým činom
sa zblížiš skromne ku Kristu:*

*Keď takto zavrieš všetky rany,
ichž na tele máš, na duši:
len vtedy môže reč byť o poslaní,
čo na zemi ti prísluší: -
Tu z chaosu jak vstaneš v plnom zdraví,
tvár okráženú slnca jasnotou,
a človečenstvo odeješ v nach slávy
a spasiš teplou dobrotou!*

*Boh, ktorý dal ti vzrásť tak telom,
na duchu tak ti požehnal,
On iste vtedy za tým bral sa cieľom:
by zaľúbenie v tebe mal,
odhrnúť sudbu, po večnosti métu
ta vytešeným zrakom sprevádzal...
I neblúd' ďalej! Nerob radost' svetu
a Bohu nespôsobilú žiaľ.*

Je veľmi poučné, ako Európa (EÚ) doplatila januárovou plynovou krízou na to, že tak nadbiehala Ukrajine - práve pre protiruské zameranie jej politických špičiek!

Ako je to príslovie: „Kto čím..., tým...“

K neokrôchanému včerajšiemu Dzurindovmu výpadu, že sa nesmieme dať (ani my ani Európa) Ruskom vydierať (musím si to nájsť v tlači v plnom znení) - by som mu schutili zacitovať prvú fázu proroctva Dostojevského - aj tieto slová Hviezdoslava:

*Bo že máš proti sebe vrahov,
jak nad tebou má nebo hviezd,
čo váhu tvoju rušia protiváhou:
v tom vari ešte i cti jest:
to znak, žeš' obor tela-ducha vládou,
i stade postrach, v hrách že rozhodných
tou tela mož'š' ich zaľahnúť sťa kladou,
tou ducha sťa strom prerásť ich!*

Bože môj, veď je to presne to isté, ako Dostojevskij vysvetľoval, odkiaľ pramení tá sponatánná živelná zášť proti Rusku!

(17. január 2009)

Nečakanou stránkou sa mi prihovorela Rúfusova „ekumenická“ esej „Predĺžené evanjelium“. - Jednak som v nej videl paralelu k Dostojevského „dvojfázovému proroctvu“, a jednak Solovjovovu víziu zjednotenia kresťanstva.

Najprv to prvé: že nám dlho potrvá a budeme musieť prejsť tvrdou skúškou, kým pochopíme to posolstvo, ktoré nám Rusko nesie. - Prečo to musí tak byť? - „Je zvláštne, až trochu zarážajúce, ako mnohé veci, logicky samozrejme, potrebujú veľa času na to, aby sa takými stali aj v našom myslení a konaní. Sami sa nazývame predvojom, ale nie sme ním, naopak - sústavne sa za skutočnosťou oneskorujeme. - Dejiny našich myšlienok sa totiž odohrávajú v čase a sú ním dotýkané. Deformované, zraňované (a rany ducha sa hoja veľmi dlho), ale aj časom poučované a ním liečené. Čo sa teda pokazilo v čase, potrebuje na svoju nápravu opäť len čas.“

To je práve ten ČAS Dostojevského!

(18. január 2009)

Rusko - Ukrajina. Strategický zámer: vyvolať rozkol medzi Európou a Ruskom. Podarilo sa, rozkol nastal. - Treba len nájsť (označiť) toho, komu na tom záležalo. Cui prodest.

To je objav! Rúfus mi nádhernu potvrdil Dostojevského myšlienku, že sa k idej Slovanstva raz vrátíme - na kvalitatívne vyššom stupni: „(Idea Slovenska a slovanstva.) Autentická idea, bez ktorej si slovenské myslenie, kultúru a dejiny sotva možno predstaviť. Jej tradícia, pravda, dostala po boku, keď idea bola politicky transformovaná: na večné časy a nikdy inak. To idej neprospele a v mnohých prípadoch viedlo k insitným predstavám o tom, že všetka humanita sa medzitým presťahovala na západ. A dnes nás západ z tej predstavy dost’ drasticky lieči. Treba sa k idej pokojne vrátiť, bez politickej hystérie a mocenských ambícií. Spiritus flat ubi vult - duch vanie, kam chce, a nie tam, kde chcú veľmoci.“

Aj na to naše maľovanie čerta (= Rusko) na stenu má Rúfus skvelú odpoveď: „Bánsnik sa vždy pýta, čo a kde je pravda. - Ak mu prídlho maľujú na stenu toho istého čerta, je to preň iba o dôvod viac pýtať sa, kto je ten Zlý, či je zlý a prečo je zlý. Pretože bánsnik už dlhší čas neotvára, keď mu na dverách zvoní agenti s teplou vodou ideológií. Jednak má s nimi svoje skúsenosti a jednak vie, že pravdu si musí hľadať sám, ak jej chce mať dost’ na báseň.“

(19. január 2008)

Európa (aj horlivé Slovensko) volá Rusko na pranie. (Plynová kríza je len zámienka.) Nenávisť voči Rusku vrcholí. Za tým už môže prísť len obrat.

„Timotej? To je tvoje meno? To je krásne meno... Vieš o tom, že si ho nezaslúžiš...“ - privítal ma básnik Rudolf Dobiáš. Pri bránke v dedine s názvom Dobrá (pri Trenčíne). Ako devätnásťročný bol odsúdený na osemnásť rokov väzenia, vraj za protištátnu činnosť. „Povedali mi, z čoho som obžalovaný, to bolo všetko. Z velezrady. Ja som ani netušil, čo je to velezrada, ani čo ma to môže stáť. Že či futujem? Vtedy som povedal, že neľutujem.“

Odvaha. Dnes hľadám všetky možné slová, aby som získal robotu, aby som sa zapáčil, dosiahol svoje túžby, aby som sa nemusel báť o zamestnanie, aby netrpela moja rodina. Budúcnosť. Po šiestich rokoch bol na základe amnestie prepustený. „Dovolenku“ trávil aktívne v pracovných jednotkách armády.

Po skončení trestu za charakternosť a úprimnosť si Rudolf Dobiáš šiel hľadať robotu. Mal banícku prax, a tak aj napriek svojmu citlivému srdcu a vnímavému intelektu mohol ísť iba tam, kam mu to dovoľovala jeho prax. Späť do tmy. Ale trestanca z Jáchymova sa ľudia báli zamestnať aj hlboko v podzemí. Načo zbytočne riskovať. Napokon sa mu „našťastie“ podarilo dostať späť do bane, aby si mohol spätne pripomínať na najkrutejšie obdobie

svojho života. Života, keď je človek najaktívnejší. Vie prijať najviac podnetov a vnemov. Pán Dobiáš prijal bolesť, chlad a tmu. Ak si spomeniem na tieto roky svojho života, tak som ich trávil takisto. V pivničnej krčme s dobre vychladeným pivom a ďalší deň

TIMOTEJ KRIŽKA

Rudolf Dobiáš

Dňa 29. septembra sa básnik dožil 80 rokov. Blahoželáme!

ráno - tá bolesť... Svetlo si však našlo cestu aj v tme - v srdci človeka. Tam sa vie zrodiť aj v chlade a bolesti.

Keď sa pýtam Dobiáša na najhoršie spomienky, odpoveď je vzácna: „Na zlé si neviem spomenúť. V tom čase bola 'radosť sedieť'. Mám na mysli prežívanie väzenských dní, mesiacov a rokov v spoločnosti takých vznešených väzňov svedomia. Všetko to bola úžasná škola, príležitosť na rozšírenie kultúrneho obzoru.“

Zase toho veľa nezmeškal. Kým ja som zabíjal čas naplňaním falošných ambícií z pohodlia a

rozmaru. Kým ja som bojoval s ranným slnkom, ktoré ma nútilo vstať - on získaval pevné základy slobodného života.

Pán Dobiáš, ako si mám zaslúžiť svoje meno? - pýtam sa. My, ktorí sme zviazaní natesno so svetom, sme mŕtvi. Jediná cesta je zrušiť túto

závislosť. Potrebujeme uvidieť svetlo.

„Na to nie je jednoduchá odpoveď. Kým je človek ešte dieťa, je ešte slobodný. Ale postupom času, výchovou a vonkajšími okolnosťami, tým, čo sa na človeka nalepí - nie na jeho telo, ale na dušu... postupom času človek zahádže sám seba blatom života. Tak postupne prichádzame o slobodu. Stávame sa človekom, ktorý akoby ochutnáva život. A zakusujeme pýchu, niekedy tŕziadosť, a ony neraz nepoznajú hranice.“

Skromnosť, ticho, pokora. Sloboda netkvie vo vonkajšom svete.

Sloboda musí prameniť z nás, z nášho vnútra. Ak máme svoj vnútorný priestor bohatý a široký. Ak tam máme lúky, lesy a moria. Ak nám slnko svieti pod rebrami a zohrieva naše srdce, aby nevychladlo. Potom jer jedno, či nás zavrú hoci Aj do tesnej cely. Všade a vždy je dôvod na radosť. Na tú ozajstnú radosť.

Rudolf Dobiáš radosť našiel. Hostinu o kôrke chleba na hlavný

chod. Radosť o suchej kôrke stolovanej v spoločnosti Obety a Lásky.

Dilemy sú tiež vždy a všade, naľavo aj napravo, vpredu aj vzadu. Neraz vieš, že nekráčaš správne, a predsa si vyberieš tú cestu.

Ak nie si úprimný sám k sebe, tvoja tvár sa stráca v tme.

Mám rád jeseň. V jeseni si moja duša odpočinie. Telo nie, samé obe-račky, ale duša.

RUDOLF DOBIÁŠ

Cela

Som sám. Predpoludním konečne zazriem na cementovej podlahe vlastný tieň. Ten sa nadhlo stane mojím jediným priateľom a nie je vylúčené, že v tej chvíli by som iného na celom svete ani ne-našiel. Nevidím mu však do tváre. A vtedy si uvedomím, že som sa už dávno nevidel v zrkadle. Keby mi ho niekto teraz nastavil, možno by som nespoznal sám seba. A keby mi vtedy niekto prikázal: „Napľuj do ksichtu tomu individuu, tej kreatúre!“ asi by som ho poslúchol, oplul by som svoj obraz, svoju zabudnutú podobu.

Rekviem

(z knihy Zvony a hroby:
Príbehy z prítmnia)

*Kde sú tie Tvoje nebesá,
prezrad' nám, Bože milý,
nech každý z nás to dozvie sa,
aby sme neblúdili.*

*Prezrad' nám, kde je krajina,
kde sa raz všetci stretnú,
tá jedinečná, jediná,
len nevidená pre tmú.*

Neodoslaný list

(z knihy Zvony a hroby:
Príbehy z prítmnia)

*Sám s vlastným krížom v chladnej cele
a preďaleko od neba,
písal som domov: Mám sa skvele
a ničoho mi netreba.*

*Keďže ma strážia stráže bdelé,
nemusím sa báť o seba.
Viem, že to Boží mlyn ma melie
a premieňa ma na chleba.*

*Horúčka, čo mi blčí v tele,
je zase božská pahreba,
aj štyri steny čisto biele
tým čistým Boha velebia.*

*Naozaj, mama. Mám sa skvele,
len je mi smutno bez teba.*

Rudolf Dobiáš. Snímka: Timotej Krížka

Autonómia Slovenska

75 rokov

Je známe, že druhá Slovenská republika ignoruje nielen svoju predchodkyňu prvú SR, ale aj významné míľniky na ceste naplňovania samostatného práva štátotvorného národa. Dôkazom toho je aj ignorácia výročia, keď Slovensko prvýkrát v dejinách získalo vlastnú vládu i zákonodarný orgán. Presne to sa totiž stalo 6. októbra 1938, keď Slovensko dosiahlo dlho požadovanú autonómiu (samosprávu) v rámci ČSR. Hoci mala byť samozrejmosťou už v roku 1918 - čo garantoval aj podpis T. G. Masaryka na Pittsburskej dohode - Slováci na ňu museli nakoniec čakať 20 rokov.

Aby tento historický míľnik neupadol dnes do zabudnutia, podujala sa hŕstka profesionálnych historikov, národných aktivistov i matičiarov zorganizovať pri príležitosti 75. výročia autonómie spomienkové podujatie. Konalo sa dňa 4. 10. 2013 v historických priestoroch bývalého Katolíckeho domu (dnes cirkevné gymnázium), kde bola autonómia deklarovaná.

V týchto dňoch sa k čitateľom dostáva reprezentatívna obrazová publikácia mapujúca udalosť. Jej zostavovateľmi sú M. Lacko a P. Ivánek. Kniha bola vydaná na kvalitnom kriedovom papieri a má dovedna 132 strán. Obsahuje odborné referáty historikov (M. Lacko, P. Mulík, V. Kárpáty), príhovory (J. M. Rydlo, M. Tkáč, K. Kalánková) spomienky pamätníkov (R. Marsina, J. Bulla, M. Hagara). Z historických dokumentov obsahuje reč poslancu HSLŠ M. Sokola zdôvodňujúcu 20-ročný zápas HSLŠ o autonómiu, i samotné dokumenty 6. októbra prijaté v Žiline. Prvýkrát je tu publikovaný aj mimoriadne cenný dokument - spomienky funkcionára HSLŠ G. Medrického, ktorý kľúčové dokumenty redigoval a kde súčasne osvetľuje pozadie ich prijatia. Slávnostný ráz publikácie dotvárajú dobové básne, ktorými slovenská inteligencia autonómiu privítala a farebná príloha z priebehu podujatia.

Pre dnešné pomery v SR je príznačné, že národne orientovaná publikácia bola vydaná v zahraničí, konkrétne v Spolku Slovákov v Poľsku v Krakove.

Predáva sa po 8, 50 eur plus poštovné a možno si ju objednať na tel. č. 0908 819 707 alebo historicke.rozhlady@gmail.com prípadne - od októbra - zakúpiť v knižkupectve Svojet' (Liga Pasáž) na Grösslingovej ulici v Bratislave.

Ani pri veľkom výročí narodenia Franza Liszta v roku 2011 sa široká slovenská verejnosť o tomto svetoznámom skladateľovi veľa nezvedela. Bez toho, aby sme riešili túto otázku, zameriame sa v tomto príspevku na dve pozoruhodné skutočnosti, ktoré nie je možné len tak zamiesť pod koberec. Naopak, naznačujú potrebu otvorenejšieho dialógu.

Ide o objavnú skutočnosť, že Franz Liszt často používal slovenský výraz (v slovenskej ortografii) „Bože“. Nachádzame ho v nedávno (v roku 2010) vo francúzštine vydannej korešpondencii medzi Franzom Lisztom a princeznou Mariou de Hohenlohe-Schillingsfürst, rodenou de Sayn-Wittgenstein. (1)

Franz Liszt vo viacerých listoch venovaných tejto princeznej vyjadruje požehnanie, avšak namiesto francúzskeho výrazu používa slovenské „Bože“.

V doteraz známej korešpondencii Franza Liszta sme sa s týmto pojmom v takej miere ešte nestretli. V spomínanej knihe korešpondencii používa Liszt pojem „Bože“ ako pojem jemu blízky a prirodzený. Nachádzame ho najmä v listoch, ktoré Liszt písal ešte pred Cyrilo-metodskými oslavami v Ríme, teda ešte pred rokom 1863. (2) Tieto boli odosielané zásadne z Weimaru, kde

Slovenské „Bože“ sa skrýva v Lisztovej korešpondencii

mal dôveru v to, že pošta mu nebude kontrolovaná.

V tejto súvislosti nemôžeme nespomenúť svedectvo francúzskych svedkov, ktorí boli pri umierajúcom Adamovi Lisztovi - otcovi F. Liszta - ktorý v posledných chvíľach svojho života oslovil v modlitbe svojho Boha tiež slovenským „Bože“ (3), ktorý bol zaznamenaný tiež v slovenskej ortografii.

Je preto prirodzené domnievať sa, že toto Lisztovo „Bože“, ktoré nachádzame v citovanej knihe korešpondencii, bezpochyby súvisí s jeho detstvom a rodným jazykom, ktorý dostal do vienka od svojich rodičov. Väčšina listov je písaných vo francúzskom jazyku, ale pomenovanie Boha, ktoré použil v liste (modlitba, želanie a pod.) je písané slovenskou ortografiou, čiže „Bože“! A to vyvoláva otázku prečo?!

Vieme, že väčšina korešpondencie Franza Liszta chýba, najmä tá z rokov okolo osláv Cyrila a Metoda v

Ríme (1860 - 1869, aj konkrétne v uvedenej publikácii).

Mohol si Liszt v 19. storočí vôbec dovoliť slobodne písať? Len do istej miery. Vieme predsa, že aj so svojimi deťmi si dopisoval v šifrách, ktoré do dnes nie sú rozlúštené. Takže o tom, že mal dôveru k dcére svojej partnerky, k princeznej Hohenlohe-Schillingsfürst, niet pochýb.

Táto nová, dôležitá, objavná skutočnosť je dopĺňujúcim argumentom, ktorý potvrdzuje Franza Liszta ako slovenského skladateľa.

1) Lettres de Franz Liszt a la princesse Marie de Hohenlohe-Schillingsfürst née de Sayn-Wittgenstein, présentées et annotées par Paulin Pocknell, Malou Haine et Nicolas Dufetel, J. VRIN 2010, Belgique.

2) M. Demko: Cyrilo-metodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz Liszt, Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava 2008, s. 128-129.

3) A. Walker: Franz Liszt, Fayard, T.I, Paris 1989, s. 482

MIROSLAV DEMKO

...hľadáme dobré v človeku

Keď sledujeme život a ľudí okolo seba, prichádzame k záveru, že najväčšiu cenu má jednotlivec. Preto by sme sa mali s úctou správať k jedinečnosti a originalite každého človeka. Aj vo vesmíre je nielen každá hviezda trochu iná, ale jedinečná a neopakovateľná je aj každá snehová vločka, zrno prachu, z ktorého pochádzame. Tejto úcte a rešpektu k ľuďom sa môžeme naučiť aj od života, aj od vzácných ľudí, ktorí sa takto správali dávno pred nami.

Človek je však aj tvor spoločenský a nevyhnutne sa musí spájať aj s inými, vytvárať skupiny a hierarchie. Dávame si pozor na posudzovanie a odsudzovanie rôznych smerov a tendencií a vyzdvihovanie len tej svojej jedinej. Uvedomujeme si, že všetci sme určitým spôsobom neomylní, ale aj určitým spôsobom nepoučiteľní. Už som veľakrát vo svojich úvahách špekuloval nad tým, že vo všetkých náboženstvách a ideológiách sú dve línie, ktoré medzi sebou bojujú, ale vzájomne sa aj dopĺňajú a ťažko môže existovať jedna bez druhej. Jedna línia je trochu rigidnejšia, formalistickejšia a uprednostňuje vlastnú skupinu, jej štruktúru a hierarchie. Druhá línia hovorí viac o slobode a o cene každého jednotlivého človeka, o osobitosti a originalite každej osoby a národa. V rámci židovstva a kresťanstva by sme tieto línie mohli nazvať rabínskou a či učiteľskou a prorokou a či vidiacou, bez malicherných a deliacich usmerňovaní.

Problém je v tom, že tie štruktúry, hierarchie a pevné i menej pevné zásady a pravidlá sa nevyhnutne vytvárajú a generujú aj v tých učeniach, ktoré hlásajú tú najväčšiu úctu k hodnote jednotlivých ľudí. Najhoršie na tom je, že aj tí najušľachtilejší sa vo veľkých spoločenstvách stávajú súčasťou davu, ktorý sa dá zmanipulovať do neveriteľných krutostí a hlúposti. Na druhej strane sa však bez úcty a rešpektu k poriadku, zásadám a tradícii zbytočne a nevyhnutne rozsype každé spoločenstvo, ktoré rezignuje na vytýčené ciele. Všetko sa potom môže stavať odznovu a bez pomoci už overených skúseností.

Všimnime si to, že Kristus síce nechcel hierarchiu a slepú poslušnosť, hlásal dobrovoľnú podriadenosť a rešpekt voči svojim bližným a súpútnikom, ale pritom vedome vytváral organizáciu s určitou štruktúrou, poriadkom a postupnosťou. Prijímal každého a debatoval s každým, ale učeníkov mal sedemdesiat, apoštolov dvanásť, v dôvernejšom vzťahu bol s tromi a najviac uprednostňoval jedného, ani nie najmúdrejšieho a ani nie najcharakternejšieho Petra, ktorý ho tiež síce občas zradil a nechápal, ale na rozdiel od Judáša to oľutoval a v krátkom čase a s veľkým úsilím sa svoje omyly a nedostatky snažil odstraňovať.

Ježiš pritom rešpektoval a vážil si aj ženy a nevyhýbal sa im. Na druhej strane však vedel, že myslenie a správanie žien sú trochu iné ako mužské a teda aj ich úlohy a poslanie

sú iné. Je chybou modernej doby, že chce pradávne skúsenosti a pravidlá prevracať a nerešpektovať. Vzťahy žien medzi sebou, mužov medzi sebou a vzťahy žien voči mužom a mužov voči ženám sú nielen odlišné, ale často diametrálne iné, a práve toto napätie je maximálne tvorivé a užitočné. Je fatálnym omylom tieto ťažko presne definovateľné, ale evidentné odlišnosti nebrať do úvahy.

Na to, že si treba vážiť každého človeka a mať k nemu úctu, poukazuje aj zážitok môjho syna, ktorý videl v Jeruzaleme ortodoxných židov, ako plávajú na takzvaných neveriacich, ale pritom práve jeden z nich ho prijal do svojho domu, napriek riziku odsúdenia zo strany spoluveriacich. My musíme nielen v každom človeku, ale aj v každej skupine, vyznaní a organizácii hľadať to dobré a spoločné. Na druhej strane si však musíme vážiť aj svoje dobré tradície a skúsenosti a nepluť na seba samých.

Ťažko si môžeme vážiť notorických prezličkačov kabátov. Videli sme v časoch nedávnych, ako sa z ateistov stávali religionistami z politrukov politológovia a zo židobolševikov židoglobalisti. Pri všetkej úcte k veku týchto individualít treba určité osoby a procesy nazvať otvorene a úprimne...

Sám mám teda skôr úctu k ľuďom, ktorí neopustili potápajúcu sa loď, ktorú riadili vo svojich mladších a budovateľských časoch, ale nech nás nepoučujú, akí boli humánni, tolerantní a neomylní a akí budú znovu a zase. Keď oni v päťdesiatych rokoch budovali svoje kariéry, môj otec a mnohí iní sa trápili v pracovných táboroch a mohli pestovať svoje talenty iba súkromne a v úzkych a prenasledovaných spoločenstvách. Práve kvôli tým opakovaným nekritizovateľným tu bola nedýchateľná atmosféra aj v časoch normalizácie, ktorú som zažíval na vlastnej koži. Preto nech nám títo ľudia nenasadzujú somárske hlavy a nedokazujú, akú mali oni pravdu a ako perfektne by to znovu riadili a doriadili. Nech nemajú tú drzosť vyhlasovať, že pohanstvo bolo milosrdnejšie a dokonalejšie od kresťanstva a že kresťania vytvárali dusnejšiu a neslobodnejšiu atmosféru ako ich budovateľský, žiarivý a neomylný ateizmus a komunizmus. Nech netvrdia, že nikomu neublížili, nikoho neprenasledovali a nikoho nezavraždili. Toto platí pre všetky spoločenstvá, všetky totiž mali svojich inkvizítorov a diktátorov, ale málokto dokáže byť tak drzý, ako nedávni producenti nazaj neveriteľných nezmyslov. Majme teda rešpekt k ľuďom aj s ich chybami, lebo aj tie sú originálne a dá sa z nich poučiť, ale nenechajme si, s prepáčením, kakať na hlavu.

Bol som v tejto úvahe zase trochu konkrétnejší a bezprostrednejší a zase by som rád trochu rozšýbal to naše dost alibistické a samo so sebou spokojné spoločenstvo.

VLADO GREGOR

AUTONÓMIA
SLOVENSKA

75 ROKOV

PAMÄTNICA ZO SPOMIENKOVEJ
AKADÉMIE V ŽILINE
DŇA 4. OKTÓBRA 2013

MNÍŠI V CHORVÁTSKU

Túto štúdiu som dal preložiť v čase Katakombálnej cirkvi na Slovensku z časopisu Concilium. Len jediný dôvod ma viedol: z tých dalmatinských kláštorov za cisára Justiniana I. vyšli misionári k balkánskym kmeňom a naddunajským Slovenom, ktorí boli ariánmi. Učili ich a krstili v mene Svätej Trojice. Títo mníši - glagoláši prešli až na Krakovsko, na Sliezko a Česko. Ich erbom bol dvojitý kríž na troch vrškoch. Dostali ho od cisára Justiniana I.

PREDBENEDIKTÍNSKE MNÍŠTVO

Na území Chorvátska, správnejšie v krajoch Dalmácie, južnej Panónie a v Istrii boli mníši - tak pustovníci ako aj mníši bývajúci v kláštoroch - ešte pred príchodom Chorvátov. Medzi tých najstarodávnejších patrili dvaja Arbenští mníši Marínus a Felix (mučeník z Dalmácie) a Sirénus, mučeník zo Sirmia. V krajoch nášho Ilyrika istý čas sa zdržovali sv. Marínus, ktorého meno má aj štát San Marino, jeho spoločník Leo a tiež Euzébius Verčelský. Mníšsky život viedli aj Dalmatínci: cirkevný učiteľ sv. Hieroným a jeho brat Pauliniánus. Ten istý spôsob života viedli aj priatelia sv. Hieronýma Heliodorus, Bonósus, Anton Emonsý (ľubľanský) a Julinián, ktorý postavil viaceré kláštory na dalmatinských ostrovoch. Pri dalmatinskom meste Epidaurum strávil niekoľko rokov sv. Hilárium, ktorého životopis napísal sv. Hieroným. Je veľmi pravdepodobné, že mníchmi boli aj splitskí biskupi Venántius, Hesýchius a Stephanos. Splitský snem, konaný v roku 351, rokoval okrem iného aj o predstavených kláštorov.

Anastáziovo Epiteome (Prehľad), knihovníka rímskej cirkvi (752-757), vypočítava majetky, ktoré cisár Justinian daroval kláštoru sv. Benedikta z Monte Cassino na mnohých miestach Dalmácie, Istrie a Panónie.

BENEDIKTÍNI ZA ČIAS

CHORVÁTSKYCH KNIEŽAT

Knieža (dux) Trpimír I. založil v polovici IX. storočia najstarší chorvátsky kláštor. K nemu do konca XI. storočia pribudli mnohé ďalšie, založené chorvátskymi kniežatami, kráľmi, hodnosťami kráľovského dvora, správcami miest a súkromnými osobami.

Rehoľu sv. Benedikta v Chorvátsku najviac rozšíril v druhej polovici XI. storočia kráľ Peter Kresimír a Demeter Zvonimír, ktorí si v tom dali poradiť biskupmi: sv. Gaudenciom Auserským, Vavrincem Společským a sv. Jánom Tragurienským. Niekoľko kláštorov bolo založených aj v XII. storočí. No posledný kláštor pre mníchov sv. Benedikta bol postavený v roku 1222.

PRÍČINY ÚPADKU

A REFORMY

Príčiny úpadku benediktínov sú: vymretie chorvátskej kráľovskej dynastie, ťažkosti, ktoré v tom čase prežíval celý mníšsky svet a schválenie žobravých rehoľí. V XIII. a XIV. storočí sa realizovali viaceré reformy v mníšskom stave, niekedy zverené aj cistercitom. No z týchto reforiem ani jedna nemohla zabrániť na konci stredoveku smutnému osudnému systému komend.

BENEDIKTÍNI V NOVOVEKU

Z prevelkého počtu opátstiev v čase Napoleona zostali len štyri, no aj tie Napoleon roku 1807 a 1808 rozpustil. V XIX. storočí došli do Istrie benediktíni z Itálie a olivetskí najprv z Korutánska a potom z Itálie. Na začiatku XX. storočia boli dva pokusy usadiť francúzskych benediktínov v Dalmácii, no ani jeden sa nevydaril. Konečne sa chorvátski benediktíni opäť usadili v starom kláštore sv. Kozmu a Damiána na ostrove Pašman v jadranskom arcibiskupstve.

USTANOVENIE

A ZRIADENIE KLÁŠTOROV

Benediktínske kláštory v Chorvátsku boli zriadené takým istým spôsobom ako v celom katolíckom svete. No predsa len počas dlhého trvania utvorili sa osobitné pomenovania pre osoby a veci. Tu mníši niekedy tiež opúšťali komunitu, aby mohli žiť podľa vzoru pustovníkov či takzvaných „oddelných“. Do kláštorov vstupovali aj vdovci a vdovy, ba dokonca - i keď zriedkavo - manželia na základe spo-

bola pripojená Sv. Margita z Bielu a ku kongregácii na Melite boli pripojené všetky kláštory v oblasti Ragúzy okrem Lakrumského kláštoru.

SLOBODY

A OSLOBODENIA (KLÁŠTOROV)

Mnohé kláštory získali od chorvátskych kniežat kráľovskú slobodu. Podobnú slobodu a výsady udelili svojim kláštorom aj dalmatínske slobodné kráľovské mestá. Niektoré kláštory

užívali privilégia Rímskej slobody, t.j. ochrany Svätej stolice, ktorú pápež udelil niektorým kláštorom natrvalo, kým iným kláštorom udelil iba isté kánonické imunity (oslobodenia). Konečne všetky mužské kláštory získali exempciu (vyňatie) spod jurisdikcie biskupa.

PREDBENEDIKTÍNSKE MNÍŠKY

Spomínajú sa tiež ženské kláštory ešte pred príchodom Chorvátov. V Sirmiu bolo zavraždených „Sedem kánonických panien“. Sv. Hieroným častejšie písal listy „Emonsým pannám“ (ľubľanským). V Splitte zomrela roku 612 Johana, opátka Sermenská. Predbenediktínske ženské kláštory existovali v Dalmácii a Istrii až do IX. storočia.

BENEDIKTÍNSKE MNÍŠKY

V Dalmácii sa objavujú benediktínske mníšky určite v XI. storočí, kým v Istrii pravdepodobne už v X. storočí. Na začiatku zakladali kláštory iba pre šľachtické panny, na konci XIV. storočia však aj iné kláštory pre panny z poddanskej vrstvy. Nakoniec prijímali do toho istého kláštoru dcéry šľachtického i poddanskeho stavu. Všetky ženské kláštory boli zriadené v mestách a boli vždy podriadené poslušnosti, vizitáciám a starostlivosti biskupa, ako aj plateniu polovice desiatku biskupovi.

I keď v XIII. storočí niektoré kláštory prešli k rehoľi (rehoľníckam) sv. Kláry, v XVI. a XVII. storočí nové kláštory zriadili podľa rehoľi sv. Benedikta. Hoci tieto kláštory boli chudobné, až do našich čias sa z nich zachovalo deväť (na Vegle, v Cherse, v Arbe, v Pagi, v Jadere, v Šibeniku, v Tragúriu, vo Farie a Fiume). A z nich dva (Jaderský a Tragurienský kláštor) pochádzajú z XI. storočia. Pred Tridentským snemom nezachovávali ani úplnú klauzúru, ani dokonale zospoločenšenie majetkov. Predsa boli spravované veľmi dobrým rehoľným duchom.

ZNÁMEJŠÍ MNÍŠI

PRED XIII. STOROČÍM

Hodí sa tu predstaviť podľa mena niekoľko mníchov a mníšok, ktorí sa narodili v Chorvátsku až do konca XII. storočia, alebo tam pracovali. V polovici VII. storočia poslali z Ríma do Dalmácie a Istrie opáta Martina, ktorý - podľa niektorých - bol prvým chorvátskym biskupom. V polovici IX. storočia žil v Chorvátsku povestný mních Gotšalk, na ktorého radu ako sa zdá, zriadili tam prvý kláštor. Je mienka, že v týchto krajoch na konci X. storočia hlásal evanjelium aj sv. Vojtech. Vraj Anton, širiteľ viery v Poľsku a Jordán, prvý poznaňský biskup (968-984), vyšli z Jaderského kláštoru, kde vrah existovalo významné misijné centrum. Sv. Ján Chorvát (IX.-X. storočie) zomrel blízko Prahy v Čechách. Sv. Benedikt, pustovník, Dalmatínek, bol zavraždený roku 1012 v Uhorsku. Sv. Romuald, zakladateľ Kamaldulských (okolo roku 1000) zriadoval kláštory v Istrii, sv. Gaudencius (+1042), nasle-

dovník sv. Romualda, zriaďoval kláštory na Absarenských ostrovoch. Medzi mníchmi - biskupmi vynikal Gregor Ninský, Vavrincem Společským, sv. Ján Tragurský, Duh Záhrebský a sv. Rainer Společský. Tento rad uzatvárame sv. Jánom, povljenským mníchom a blahoslaveným Odom (1189), jaderským opátom. - Z mníšok pripomíname dve preslávané opátky v Jadre: Čikku a jej dcéru Vekenehu.

BENEDIKTÍNSKA CHARITA

Kláštory poskytovali chudobným útočisko a almužnu, chorým lieky, pocestným odpočinok a občerstvenie. Preto zriaďovali špitály a pestovali lekárske umenie. Vykupovali otrokov. Zmierovali znepriatelených šľachticov a znepriatelené mestá. Peniaze v súrnej potrebe poskytovali z vďaky a vzájomnej lásky. Ochraňovali prenasledovaných.

ŠKOLY

Kláštorné školy poskytovali vzdelanie rehoľným kandidátom, ale aj svetským mladíkom. V týchto školách až do XIII. storočia vyučovali rehoľníci, neskôr však svetskí učelia, ktorí dostávali plat. No aj v XIX. storočí spravoval verejnú školu v Jadre rehoľník. Ako sa pamätáme, mníšky mali rozličné ústavy na výchovu dievčat.

KNÍŽNICE

Odpisovatelia kníh a spisovatelia vyhotovovali a prepisovali knihy až do XIII. a XIV. storočia karolínskym a beneventským písmom a neskôr gotickým. Opátstvo sv. Chryzogona v Jadere malo jedno z najplodnejších skriptórií.

Už najstaršie kláštory mali knižnice. Z XI. storočia môžeme predložiť svedectvá o kláštorňoch knižniciach, ktoré boli v Jadere, na ostrove Sansico a vo Sv. Petre zo Sela. V novoveku veľmi rozsiahle knižnice mali Sv. Chryzogon v Jadere, Sv. Jakub za hradbami z mesta Ragúzy a Sv. Mária na ostrove Melita.

BENEDIKTÍNI

A GRÉCKA LITURGIA

Niektoré kláštory, nachádzajúce sa na pobreží Jadranského mora, užívali v liturgii staroslovenský jazyk, a preto mnohé kódexy napísané tým jazykom pochádzajú od benediktínov. Za vlády kráľa Kresimíra IV. v polovici XI. storočia ninský biskup Gregor poslal istého opáta s privilégiami do Ríma, aby tam bránil používanie dedičstva sv. Cyrila a Metoda v chorvátskych chrámoch.

Český kráľ Karol IV. pozval benediktínov z Dalmácie do novovytvoreného kláštoru poblíž mesta Prahy, nazvaného Emauzy, aby zasvätili nových mníchov do glagolských kníh. Z tohto Emauzského kláštoru potom onedlho niektorí mníši odišli do Poľska a Sliezka.

Posledné glagolské opátstvo v Chorvátsku - opátstvo sv. Kozmu a Damiána na ostrove Pašman - rozpustil Napoleon. Glagolské písmená, ktoré na začiatku boli okrúhle, dostali v Chorvátsku - predovšetkým v kláštorňoch skriptóriách - hranatú formu, a tak sa právom nazývajú chorvátskym písmom.

BENEDIKTÍNSKI

SPISOVATELIA PIŠÚCI PO CHORVÁTSKY

Počiatky chorvátskej literatúry sú najtesnejšie spojené s benediktínskymi kláštorami, kde vznikli prvé verše a prvé práce ľudovej prózy. Tam boli vyhotovené aj najstaršie preklady diel

svätých otcov a rehoľné pravidlá sv. Benedikta.

Mníchmi, ktorí sa oddali vedám, t.j. známejšími spisovateľmi a básnikmi sú: Maurus Vetranovič - Čančič (1482-1576), Bazil Gradič (+1565), Maurus Orbini (1550-1614), Bernard Sorkočević (+1719), Ignác Durtevič (1675-1737). Mnohí ďalší spisovatelia venovali rehoľníkom a rehoľníckam diela vhodné na duchovný vzrast a na duchovné čítanie. No písali aj drobné komentáre alebo nábožné divadelné hry v chorvátskom jazyku.

CHORVÁTSKI BENEDIKTÍNI - SPISOVATELIA PIŠÚCI

PO LATINSKY

A PO TALIANSKY

Mnohí mníši vydali svoje diela po latinsky a po taliansky, z nich si zaslúžia zmienku: Gregor z kláštoru sv. Juraja pri Kotore. Iný Gregor, ktorý sa neskôr stal antibarským biskupom, Dabrus Společský, Hermann Dalmatínek, Martin Tragurienský, Viliam Chervenský, Ján Arbenský, Bernard - arcibiskup Společský, Štefan Biličič, Placid Menčetič, Placid Maurus, Peter z Krisavy, Makar Bobaljevič, Filip Alegret, Ludovít Krijević Tubero, Timotej Cizila, Ján Krstiteľ Durtevič, Anzelm Banduri a - už spomenutí - Bazil Gradič, Maurus Orbini a Ignác Durtevič.

BENEDIKTÍNSKE STAVBY

Benediktíni uviedli do Chorvátska architektonický sloh, ktorý nazývajú románskym. Vtlačili mu však svoje vlastné črty. V XI. a XII. storočí svojim umom a svojimi rukami stavali kostoly, veže a zvonice, príbytky, kapitulky, kláštory, opevnenia. Z týchto budov maličký počet zostal pod strechou až dosiaľ, no omnoho viac z nich zaniklo šťastie alebo úplne. Takmer všetky architektonické monumenty ležia v primorských krajoch a na dalmatinských ostrovoch.

SOCHÁRSKE DIELA

Synovia a dcéry sv. Benedikta vyhotovili diela veľkej hodnoty aj v ostatných druhoch umenia. Sú to predovšetkým sochy, reliéfy, zábradlia (mreže), vchody dverí, stĺpy, ornamenty na kostolných rúchach a zariadeniach a jemné ozdoby na liturgických predmetoch. Osobitnú starostlivosť venovali tvorbe krížov, relikviárov, kalichov a chórových sedadiel.

MALIARSKE DIELA

Aj najstaršie pamiatky maliarskeho umenia zväčša vznikli v kláštoroch. Tu treba spomenúť maľby mióniom (surovou rumelkou) a iniciálky, vyzdobené geometrickými tvarmi, rastlinami, zvieratami v biblických, v liturgických a chórových kódexoch, v rituáloch, z ktorých mnohé sú napísané latinským alebo glagolským písmom. Medzi glagolskými autormi miniatúr vyniká Ján Segnenský (v polovici XIV. storočia). Okrem toho tu i tam sa zachovali obrazy na múroch, stenuková výzdoba, krásne maľované drevené kríže. Spomedzi autorov intarzií je najznámejší Šebastián Slávuš (1420-1525).

MÚZICKÉ DIELA

Z XI. storočia sa nám zachovalo niekoľko latinských kódexov zostavených z neum, ktoré vznikli v kláštoroch. Zo XIV. - XV. storočia sa zachoval fragment so staroslovenským textom a s notami.

MNÍŠKY VYŠÍVAJÚ

Aj mníšky vyšívaním ihlou zhotovili veľmi krásne diela, z ktorých veľmi cenné kusy ochraňujú v kláštoroch sv. Márie v Jadere a u sv. Mikuláša Tragurského.

BENEDIKTÍNSKE ARCHÍVY

Najväčšiu a najzávažnejšiu časť prameňov najstaršej chorvátskej histó-

rie obsahujú registre privilegií či takzvané kláštorné kartuláriá (archívy listín) sv. Benedikta Spolétskeho, sv. Chryzogona Jadranského, sv. Márie Jadranskej, sv. Petra v Sele, sv. Jána Evanjelistu pri Belehrade a sv. Štefana pri Salone. K nim v XII. storočí pribudli archívy t.j. pamiatky sv. Márie Lakrumskej, sv. Márie Melitskej, sv. Kozmu a Damiána na ostrove Pašman, sv. Mikuláša Jadranského, sv. Silvestra na ostrove Buci a sv. Jána Poveljenškého.

PEČATE (PEČATIDLÁ)

Pečate opátov, opátiek, priorov a kláštorov sa spomínajú od XIII. storočia (v Tragúrii, v Spalate, v None, v Lakrume, v Jadere, na ostrove Melita, na Farii). Kláštorm, ktoré dostali privilegium „hodnoverných miest“ (loca credibilia seu testimonialium), bolo používanie osobitného pečatidla veľmi potrebné.

NÁPISY (INSKRIPCIE)

Známe sú mnohé benediktínske nápisy zo stredoveku. Čo tieto nápisy vyjadrujú a kde sa nachádzajú, tu nebudeme opakovat', pretože veľmi veľká časť z nich je vyrytá v latinskom jazyku a možno si ich prečítať v I. diele Benediktíni v Chorvátsku na stranách 332-370 (Split, 1961). Spomeňme z nich aspoň niektoré, ktoré majú najväčší význam pre chorvátsku históriu. Napríklad votívny epigram kniežaťa Trpimira, epitafy kráľovnej Heleny a opátky Vekenezy, ale aj glagolskú pamiatku v údolí Rašky a cyrilikou písanú v Povelji.

MAJETKY

Kláštorné majetky sa zväčšovali až do XIII. storočia. V prímorských krajoch mali benediktíni hlavné príjmy z viníc, z olivových sádov a zo stád oviec. V južnej Panónii zas z polí, z lesov a rožného dobytku. Okrem toho sa mníši venovali rybárčeniu, poľovníctvu a včelárstvu. Mníšky však zväčša spracúvali hodvábné látky a niekedy tiež viazali perly. Kláštory, postavené pri riekach, vlastnili mlyny, kláštory pri morskom pobreží solivary. V Istrii mali mníši právo vyžadovať všeobecne desiatky, v iných provinciách mali to právo zriedkavo. Vlastnili veľmi veľký počet kostolov a kaplniek. Hmotné dedičstvo po benediktínoch dostali biskupi alebo diecézne ustanovizne, predovšetkým semináre, rozličné rehole, verejné inštitúcie, jednotlivci a tiež niekde aj pravoslávna cirkev.

HROBY

Zakladateľ kláštora si pre seba a svojich blízkych často zvolil miesto hrobu v kláštore, ktorý založil. Prvé chorvátske kniežatá sú pravdepodobne pochované v kláštore v Nine. Hroby neskorších panovníkov však boli zverené starostlivosti mníchov v kláštorech v Salone. Kráľ Zvonimír je pravdepodobne pochovaný v opátstve sv. Bartolomeja pri Tinine a posledný kráľ - Štefan II. v opátstve sv. Štefana pri Spolete. Taktiež hroby jednotlivých kniežat Hornej Dalmácie a duklianskej Dalmácie sú v kláštorech sv. Márie Lakrumskej, sv. Petra z Kampu pri Trebinji a sv. Márie Melitskej. Viacerí z nich sú však pochovaní v opátstve sv. Sergia a Bakcha pri rieke Bojona. Šalamún, keď bol olúpený o uhorské kráľovstvo, bol pochovaný v kláštore sv. Michala nad Polou, no uhorsko-chorvátska kráľovná Alžbeta, vdova po kráľovi Ľudovítovi bola pochovaná v

kostole sv. Chryzogóna v Jadere, kde ležia aj mnohí chorvátski báni. Niektorí iní šľachtici (predstavení kráľovstva) sú pochovaní v kláštorech sv. Demetra v Srijemskej Mitrovići, sv. Štefana v Bánmonostore, sv. Petra v Silve a sv. Klementa nad Polou. To isté platí aj o hroboch tých, čo založili kláštory v dalmatinských mestách.

PAMIATKY NA SVÄTÉHO BENEDIKTA

Pamiatka na sv. Benedikta je živá na mnohých miestach Chorvátska. Predovšetkým jeho meno nosili a nosia mnohí a jeho meno či priezvisko je vyjadrené viac než v 150 formách. Tiež veľký počet miest a obcí prijali pomenovanie podľa sv. Benedikta a jeho meno možno počuť v ľudových porekdlách. Sv. Benediktovi sú zasvätené kostoly a oltáre a zobrazujú ho sochy a obrazy. (Toto dedičstvo je aj na Slovensku.)

PAMIATKY NA BENEDIKTÍNOV

Podobne zo slov opát, opátka, mních, mníška a kláštor v chorvátskom jazyku prevzali pomenovanie nielen osoby (osobné mená), ale aj mnohé názvy zo živočíšnej a rastlinnej ríše. Okrem slov, ktoré sme spomenuli a ktoré dali pomenovanie mnohým miestam, takmer všetci svätí patróni dali meno (názov) kraju, v ktorom sa nachádzali kláštory im zasvätené.

ŠTATISTIKA

V dejinách chorvátskych benediktínov je zachytených 296 miest, no iba v 146 z nich (110 mužských a 36 ženských) boli určite založené kláštory podľa reguly sv. Benedikta a pravdepodobne v 36 miestach (31 mužských a 5 ženských kláštorov). Všetky ostatné sa uvádzajú medzi pochybnými a neistými. Prehľad o tomto výpočte a prehľad o kláštorech podľa provincií aj o rozvrstvení v jednotlivých storočiach podávajú patričné zoznamy.

Tento prehľad o mníštvu v Chorvátsku venujeme oslave 1150. výročia príchodu Carihradskej misie k našim staroslovenským predkom. Z Dalmácie k nám prišli misionári glagoláši s benediktínskou regulou, s gréckym obradom a s dalmatínskym jazykom. To sú misionári „iz Griek“. Dalmácia (a celé Ilyrikum) patrila pod Carihrad od čias obrazoborectva. Oni sú staviteľmi rotund v Podunajsku i v Poľsku. Im dal cisár Justinian erb: dvojkríž na troch golgotských vrškoch. Kde mali Kapituly, tam si spravila mestá na Slovensku a v Krakovsku ten erb ponechali. Ich misia mala za cieľ pokrstiť slovanských ariánov, ktorých v Ríme i v Carihrade termínováli ako pohanov (paganov). Na starom Slovensku i na starej Morave boli prítomní už 60 rokov pred príchodom Carihradskej misie. Oni mali prevahu svojich kláštorov aj v starom Uhorsku (Pázmaňov zoznam).

Na začiatku XIII. storočia máme doklad v pápežovom liste kráľovi Imrichovi, že v Uhorsku na jeden latinský kláštor je veľa gréckych (podľa obradu). Oni udržiujú grécky (nie „byzantský“) obrad až do Vyšehradskej synody (1342). Vtedy ich kráľ Karol Róbert dal zrušiť. Väčšina odišla do Chorvátska a menšina prijala latinský obrad. Ariánom sa slovenská história takmer nevenuje.

ANTON SEMEŠ

Spodivuhodnou milosťou ako hmly nad riekami necháva Pán Boh žiť na tomto svete nás všetkých, hriešnikov, kajúcnikov i tých, čo sú v milosti posväcujúcej. A podobne ako keď Kristus uzdravil desiatich malomocných a iba jeden z nich sa vrátil, aby sa poďakoval, tak i málokto z nás ťakuje za život. A málokto z nás ťakuje za duchovný život, za uzdravenie z duchovnej smrti. Akoby sme získali milosť alebo vieru našou vlastnou zásluhou.

Jedným z týchto uzdravených,

Panne Márii a k Eucharistii. Každý deň navštevoval svätú omšu, modlil sa ruženec a pristupoval k častému svätému prijímaniu.

Prišiel rok 1936. Dlhodobé pokusy slobodomurárov o získanie moci v katolíckom Španielsku vyústili do Španielskej občianskej vojny. Sedemdesiatštyriročný Ceferino Giménez Malla sa snažil pred republikánskymi vojakmi ochrániť miestneho kňaza, ktorého vliekli ulicami mesta Barbastro. Napokon ich vojaci odviekli oboch a Ceferino bol väznený spolu s ostatnými kňazmi a ve-

Keď v máji, v mesiaci Panny Márie, ktorú cigánsky mučeník tak miloval, blahorečil Ceferina pápež sv. Ján Pavol II., v jeho homílii zazneli slová o tom, že Božia milosť nepozná hranice medzi rasami, ani medzi národmi. Kristus povolal k svätosti všetkých. K tisíciam cigánskych pútnikov v Ríme sa pápež prihovril: „Drahí synovia cigánskeho ľudu, blahoslavený Ceferino je vaše svetlo na cestách, je vašim mocným orodovníkom a ochrancom vašich krokov. Nech je vám 'el Pelé' príkladom na ceste k svätosti a povzbudením vo

Jeho zbraňou bol ruženec

Blahoslavený Ceferino Giménez Malla, patrón Cigánov

ktorí sa vrátili, aby poďakovali pôvodcovi svojho života, bol aj blahoslavený Ceferino Giménez Malla, patrón Cigánov. Svoj život zasvätil Kristovi, hoci podobne ako rybári nasledujúci Spasiteľa, nevedel písať ani čítať.

Narodil sa roku 1861 v španielskom mestečku Fraga. Rodičia ho pomenovali po pápežovi svätom Ceferinovi (Zefyrinovi), ktorý zomrel v treťom storočí mučeníckou smrťou. Otec bol miestnym obchodníkom s dobytkom a mladý Ceferino pokračoval v jeho šľapajach. Ceferino, známy vo svojom okolí aj ako El Pelé, predával dobytok a štyridsať rokov žil kočovným spôsobom života. Keď ho raz krivo obvinili z krádeže koní, jeho obhajca na súde zvolal: „El Pelé no es un ladrón, es san Ceferino, patrón de los gitanos!“ - „Pelé nie je zloděj, ale je svätý Ceferino, patrón Cigánov!“ Následne bola preukázaná jeho nevina a bol prepustený na slobodu.

V manželstve mu nebolo dopriate mať deti. Cirkevný sobáš so „svojou Terezou“ roku 1912 Ceferina zmenil. Začal žiť príkladným kresťanským životom. Bývalý kočovník sa stal opatrovateľom detí v núdzi a usadil sa v aragónskom meste Barbastro. Adoptoval si manželkinu neter, sirotu Pepitu.

Ceferino nebol gramotný, ale napriek tomu ovládol veľmi dobre základy viery a poznal Bibliu, dokonca učil katechizmus cigánske i španielske deti. Po smrti manželky roku 1922 mu bolo pod vedením vyučujúceho kňaza, Dona Nicholasa Santa de Otto, umožnené naplno sa venovať katechéze mládeže.

Ceferino sa snažil uzmirovať konflikty medzi Španielmi a Cigánmi, začo si ho miestni obyvatelia veľmi ctili. Podľa viacerých svedectiev sa staral o najchudobnejšie deti. Roku 1926 sa stal členom terciárneho františkánskeho rádu, členom Spoločnosti sv. Vincenta de Paul a náboženských hnutí Jueves eucarísticos a Adoración nocturna. Medzi miestnym obyvateľstvom mal aj napriek svojej prostote hlbokú úctu, bol mu daný dar rady a bol známy svojou úctou k

riacimi z okolia. Keď sa ho vojaci pýtali, či má zbraň, odpovedal: „Áno, tu je!“ A ukázal svoj ruženec. Vo väzbe mu dokonca bolo ponúknuté prepustenie, ak prestane odriekať ruženec. Odmietol. Ceferino Giménez Malla bol zastrelený pri múre cintorína v Barbastre 8. augusta 1936. Jeho poslednými slovami bolo zvolanie: „Nech žije Kristus Kráľ!“ Jeho telesné ostatky sa nedarilo nikdy identifikovať.

vašom začlenení sa do kultúry a spoločnosti, ktoré nachádzate vy sami. Zároveň musia byť prelomené všetky staré predsudky, ktoré vám spôsobovali utrpenie, odmietali vás a diskriminovali, a ktoré viedli k marginalizácii postavenia Cigánov. (...) Modlitba svätého ruženca je tým najdôstojnejším spôsobom, ako môžeme nasledovať príklad blahoslaveného Ceferina.“

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Autorom článku *Spomienky k zápisom Alexandra Macha, uverejneného v Kultúre č. 16, str. 10-11, je KAROL KUBÍK. Autorovi aj čitateľom sa za stratu mena, vzniknutú v technickom procese prípravy časopisu, ospravedlňujeme. -r-*

Sedemdesiate výročie Slovenského národného povstania, ako neskôr pomenovali udalosti z augusta 1944, ma nabáda na zamyslenie, čo to aj národu prinieslo v nasledovných rokoch. Dejiny zapisujú historici, no už starí Rimania povedali: „Historiam victores scribunt.“ - „Dejiny píšú víťazi.“ - a táto trpká pravda platí aj o našich dejinách. Ja však nemienim písať dejiny, ale iba svoje spomienky na to, čo som prežil a čo sa týkalo priamo, či nepriamo mňa, ale aj mojich vrstovníkov. Som dieťa z generácie po Prvej svetovej vojne, prežil som vyše deväťdesiat rokov, a tak sú to už dávne udalosti, no vo mne sú stále živé, lebo sa veľmi dôrazne, citlivo i bolestne týkali nášho malého Slovenska. Našej generácii v ľudovej škole a v prvých rokoch gymnázia vstúpili do srdca lásku k „tatičkovi“ Masarykovi, šesť tried gymnázia sme sa učili jazyk československý, učebnice, okrem rím. kat. náboženstva, sme mali české, niektoré boli v jazyku československom. Až v r. 1939 bol na vyvedení slovenský jazyk.

Slovensko žilo už šiesty rok ako samostatná Slovenská republika, ktorej existencia začala 14. marca 1939 ako jediné možné východisko z ťažkej politickej situácie pri hrozbe jeho zániku. Jeho osamostatnenie sme privítali ako osemnásťroční s veľkou i menšou radosťou, lebo sme prežívali napätia v bojoch „Za tú našu slovenčinu!“ i „Na Slovensku po slovensky!“ a tak tieto boje skončili. V takomto zmýšľaní sme žili, a preto sme cítili smútok, keď v septembri 1939 Adolf Hitler po dohode so Stalinom zničil Poľsko a Slovenská republika ako spojenc Nemecka sa zúčastnila na tomto bojovom ťažení. Toto bol druhý vojnový konflikt, ktorý musel mladý Slovenský štát viesť. Prvý bol už 23. marca 1939, keď maďarské vojenské jednotky napadli slovenské územie z Podkarpatskej Rusi, ktorú po Viedenskej arbitráži okupovali Maďari. Napriek nepriaznivým prognózam mladý Slovenský štát sa vyvíjal priaznivo a postupne 31 štátov uznalo Slovenskú republiku „de facto“ i „de iure.“

Nemecko v svojom vojenskom ťažení v roku 1940 si najprv podmanilo západné štáty a napokon v roku 1941 obrátilo svoje zbrane proti Sovietskemu zväzu, ktorý napadlo 21. júna 1941, čím rozpúťalo 2. svetovú vojnu. Hitler veril, že to bude „blesková vojna“ a „bleskové víťazstvo“, preto s ob-

rovským úsilím prenikol na Kaukaz, k Leningradu i k Moskve. Nebola to však blesková vojna, trvala už tretí rok a sovietska armáda začala víťaziť.

V takomto historickom rámci prebiehala moja mladosť. Neraz sme počuli: „Veď je vojna!“ no našťastie Slovensko žilo pokojne. Po celý čas štúdia na gymnáziu v

ANTON KOŠTÁL

Trnave i na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave v rokoch 1940 - 1944, neprišlo k prerušeniu výučby pre vojnové okolnosti. Slovensko žilo pokojne, usilovalo sa o hospodársky rozvoj v rámci daných možností, no treba tu spomenúť nežičlivú, priamo protištátnu činnosť politických odporcov zakázaných Komunistickej strany, ktorej predstaviteľom bol Dr. Gustáv Husák a tiež prívržencov a podporovateľov československej londýnskej vlády bývalého prezidenta Dr. Eduarda Beneša, ktorá nenávidela Slovenskú republiku. Úsilím týchto skupín bolo oslabovanie a poškodzovanie hospodárstva, ale aj rozvratná politická činnosť.

Slovenskí politickí činitelia, ktorí sa zaslúžili o vznik Slovenskej republiky, mali stále na mysli jej budúcnosť a verili v jej samostatnosť aj po vojne a vedeli, že vojna nemôže skončiť víťazstvom Nemecka, s ktorým táto Republika bola v spojení. Tak napr. slovenský veľvyslanec vo Vatikáne Karol Sidor sa usiloval o spojenie s Poľskom a s Českom, ale nemal úspech. S veľkým dôrazom hovoril koncom júna 1943 s generálom A. Malárom o nevyhnutnosti jednoty v armáde a v celom národe, lebo len táto jednota môže zaisťovať slovenskú samostatnosť aj po vojne. Táto jeho požiadavka sa nestala skutočnosťou, lebo v slovenskej armáde aj na vysokých funkciách boli dôstojníci československého zmýšľania, ktorí súhlasili s činnosťou bývalého československého prezidenta Dr. E. Beneša, ako napr. Ján Golian, náčelník štábu veliteľstva po-

zemného vojska v Banskej Bystrici, ktorý z poverenia Dr. Beneša sa stal veliteľom československých vojenských akcií na území Slovenska.

Pomery boli na Slovensku rôzne, kým na strednom a východnom Slovensku dochádzalo k zrážkam bojových skupín a k partizánskemu boju, na západnom Sloven-

sko bolo pokojne, riadne sa pracovalo v úradoch, v podnikoch, v školách i v poľnohospodárstve. Bol už august, žatva sa končila, úroda bola dobrá, zásobovanie sa ukazovalo zabezpečené, čomu napomohli aj žatevní komisári, keď zaznamenávali vymlátené obilie, ktoré sa odvádzalo na zásobovanie, a tak sa nemohlo predávať na

čierne za vysoké ceny. V júli 1944 ilegálne vedenie KSČ vypracovalo správu o situácii na Slovensku a o zásobovaní sa vyjadriť pozitívne. Na základe vlastných skúseností zo študijných pobytov v Ríme a Lipsku v r. 1943, môžem povedať, že v porovnaní so Slovenskom v Taliansku bolo zásobovanie na 75%, Nemecku na 80-85%. Parky

a sady v Ríme boli posiate pšenice, čo u nás na Slovensku nebolo. V oboch mestách som bol odkázaný na úradný prídel, na čiernom trhu som nič nekupoval, tak som za päť mesiacov v Ríme schudol o 6 kg.

Na strednom Slovensku už veľké zoskupenia odporcov proti slovenskej vláde spolu so sovietskymi rôznymi skupinami partizánov vyvíjali bojové akcie, pričom sa vraždilo a tak bolo vyhlásené stanné právo na území celého Slovenska. Po vyvraždení nemeckej vojenskej misie v Turčianskom sv. Martine Nemci sa rozhodli povstanie potlačiť a tzv. „Slobodný slovenský vysielateľ“ v Banskej Bystrici 30. augusta vyzýval do boja proti Nemcom a na oslobodenie Československej republiky.

Pohľady na Povstanie boli rôzne: pokladali ho za unáhlené a predčasné, lebo sovietske vojská ešte neboli na slovenských hraniciach, boje u nás neurýchlili príchod sovietskej armády, ba bolo tiež počuť, že Nemci potlačili každé povstanie, aj židovské a poľské vo Varšave a že sa to stane aj u nás. Skutočnosťou sa stalo potlačenie povstania, keď veliteľ ozbrojených československých síl na Slovensku generál R. Viest 28. októbra vydal rozkaz o zastavení ďalšieho odporu a rozpustení armády, ktorej jednotliví príslušníci pokračovali v bojoch spojení s partizánmi. Nemci 30. októbra oslavovali svoje víťazstvo, ale boje pokračovali až do príchodu sovietskej armády, čo trvalo ešte vyše polroka. Nemci porazené vojsko, teda Slová-

kov, brali do zajatia a nákladnými vlakmi ich odvážali do Nemecka.

Na jeseň r. 1944 bolo na Filozofickej fakulte riadne pracovné tempo, bežali prednášky a semináre podľa učebných plánov, nechýbali vyučujúci. Poslucháči sa zúčastňovali disciplinovane vyučovania, neprišlo k demonstráciám, ani k žiadnym protestom.

Ako hodnotiť Povstanie? Túto otázku nemožno obísť, lebo sa dotýka všetkého, čo sa dialo a deje na Slovensku. Doteraz platilo, ba ešte stále platí jednostranné pozitívne hodnotenie. No skutočnosť bola a je iná, veľmi smutná, ba priam hanebná, lebo začalo zradou generála Goliana, ktorý svojím konaním porušil prísahu, podľa ktorej mal slúžiť slovenskému národu a Slovenskej republike.

Pre odporcov slovenskej samostatnosti výzva do boja proti Nemcom bola vhodným popudom zabrániť rozvoju samostatného Slovenska a ponechať ho v područí vyspelejšieho českého národa.

Československí komunisti sa usilovali uskutočniť svoje zámery: potlačiť, ba priamo zničiť katolícko-kresťanskú vieru slovenského národa, čo po nastolení svojej vlády systematicky robili 47 rokov.

A tak je tu otázka: Tí, čo išli s elánom do SNP, predvídali tisíce popráv, trápení, trýznení, mučení svojich spoluobčanov, svojich bratov a sestier, ktorí chceli pokojne žiť a pracovať pre svoj slovenský národ?

Po Prvej svetovej vojne bolo treba 20 rokov, aby vznikla Slovenská republika a po Druhej svetovej vojne bolo treba 47 rokov.

O vojenskej úrovni Povstania sa vyjadril Al. Nikitič Asmolov, náčelník Hlavného štábu partizánskeho hnutia takto: „Slovenský ľud neodpustí Viestovi, Golianovi a ich londýnskym predstaveným neschopnosť a zbabelosť, ako riadili povstalecký ľud a armádu.“ K tomu nemám čo dodať.

Uvediem ešte toto:

Písal som, že sme generácia, ktorá cítila a cíti slovensky, slovansky, slaviansky, a tak sme s radosťou privítali, že po dlhom čase budú 5. júla 1945 na starobyľom Devíne Celoslovenské oslavy, a preto sme neodšli na prázdniny, ale zostali sme vo Svoradove, aby sme sa na nich mohli zúčastniť. Naša túžba však skončila inak, lebo večer 4. júla prišla do Svoradova v civile hliadka bezpečnosti na čele s kapitánom Feješom a odvieďala 64 študentov do budovy „U levov“, kde ich na 24 hodín zaistila napriek ich protestom, a tak im zabránila účasť na oslavách. Takto sme zažili kúsok novej „slobody.“ Taký bol môj odchod zo Svoradova.

Záverom sa pýtam:

1. Ako možno hodnotiť predčasné povstanie po stránke vojenskej, štátnej samostatnosti, jednoty národnej, strát materiálnych a hlavne strát na životoch?
2. Tí, čo Povstanie podnietili, poznali a držali sa osvedčenej pravdy: „Quidquid agis, prudenter agas et respice finem!“ - „Čokoľvek robíš, rob s rozumom a hľad' na koniec!“?
3. Poznali a rešpektovali základnú podmienku ľudského spolužitia: „V podstatných veciach zhoda, v ostatných sloboda a vo všetkom láska?“
4. Poučili sme sa z našej histórie?

A to je odkaz na zamyslenie aj pre naše dni.

Pohľad na povstanie 1944

PAVOL ONDRÍK

Sólo
pokoja

Spievam tichom
ódu krásy,
vykričím až do neba.
Som a budem
navždy bláznom -
tých na svete netreba.

Spievam tichom,
volám k domu..!
Pokoj srdca sólo má.
Žijem s ľuďmi
mierim k Tomu,
ktorý ma vždy počúva.

Počúva, čo duša šepce,
pozná všetky záhyby;
všetky túžby,
moje šťastie,
po láske smäd tiež vidí...

Spievam radosť;
spievam pokoj;
spievam život a aj smrť...

Citom spievam,
spievam slovom;
všetkým činom,
snád' aj plačom...
Spievať budem
buď - čo buď..!